

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autorská kniha jako zdroj muzejní edukace
Authorial Book as a Resource for Museum Education

Anna Nyklasová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)
Studijní obor: B ČJ-VV (7507R037, 7504R235)

2023

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Autorská kniha jako zdroj muzejní edukace* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 10. července, 2023

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na využití autorských knih v edukačním prostředí. Teoretická část se zabývá definicí muzejní pedagogiky. Věnuje se vztahu mezi galerií a školou a vyčleňuje principy galerijní a muzejní edukace. Dále popisuje pracovní náplň muzejního pedagoga. Důraz bude kladen také na problematiku pojetí autorské knihy. Teoretická část se dále zabývá tvorbou edukačních materiálů a jejich následnou analýzu vybraných kulturních institucí. Analýza je provedena u aktuálních učebnic a pracovních listů ze vzdělávacích obrů výtvarné výchovy a českého jazyka a literatury. Současně vymezuje jejich aktuální pojetí. V praktické části se práce zabývá tvorbou autorské edukační knihy, která vychází z poznatků teoretické části.

KLÍČOVÁ SLOVA

Muzejní edukace, edukační kniha, edukační program, vzdělávací cíl, didaktická struktura obsahu, autorská kniha

ABSTRACT

The work focuses on the use of author's books in an educational environment. The theoretical part deals with the definition of museum pedagogy. It deals with the relationship between the gallery and the school and singles out the principles of gallery and museum education. It also describes the work of a museum pedagogue. Emphasis will also be placed on the issue of the concept of an author's book. The theoretical part further deals with the creation of educational materials and their subsequent analysis of selected cultural institutions. The analysis is carried out on current textbooks and worksheets from the educational giants of art education and Czech language and literature. At the same time, it defines their current concept. In the practical part, the work deals with the creation of the author's educational book, which is based on the findings of the theoretical part.

KEYWORDS

Museum education, educational book, education program, goal, didactic contents, artist's book

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Teoretická část.....	8
3	Muzejní pedagogika.....	8
3.1	Edukace x pedagogika.....	10
3.2	Vztah galerie a školy.....	11
3.3	Principy galerijní a muzejní edukace.....	12
3.3.1	Princip první – diskurzivní model.....	12
3.3.2	Princip druhý – třístupňový časový model.....	13
3.3.3	Princip třetí – propojení výtvarného umění s dalšími uměleckými formami	15
3.4	Role muzejního pedagoga.....	15
4	Autorská kniha.....	17
4.1	Příklady autorské knihy.....	18
4.1.1	Josef Váchal.....	18
4.1.2	Michal Cihlář.....	19
4.1.3	Jiří Hynek Kocman.....	20
4.1.4	Adéla Imreczeová.....	22
4.1.5	Julie Kačerovská.....	23
4.2	Tvorba edukačních materiálů.....	24
4.3	Využití autorské knihy v galerijní a muzejní edukaci.....	24
4.4	Analýza edukačních materiálů.....	25
4.4.1	Uměleckoprůmyslové museum v Praze (UPM).....	25
4.4.2	Galerie Středočeského kraje (GASK).....	28
4.4.3	Národní galerie (NG).....	32
4.5	Aktuální pojetí a stav učebnic.....	34
4.5.1	Taktik.....	34

4.5.2	Obrazárna v hlavě.....	37
5	Praktická část	39
6	Tvorba autorské knihy.....	39
6.1	Výběr tématu	39
6.2	Proces tvorby	40
6.3	První návrh.....	41
6.3.1	Obsah knihy	41
6.3.2	Vizuální řešení knihy.....	43
6.3.3	Zpětná vazba k příloze č. 1	44
6.4	Druhý návrh	44
6.4.1	Obsah knihy	44
6.4.2	Vizuální řešení knihy.....	45
6.4.3	Zpětná vazba k příloze č. 2	46
7	Závěr.....	47
8	Seznam literatury.....	48
9	Seznam internetových zdrojů:	49
10	Seznam obrázků	50
11	Seznam příloh.....	51

1 Úvod

Autorské knize jsem se poprvé věnovala ve druhém ročníku svého bakalářského studia v semináři *Ateliér: kniha pro děti*. Seminář byl koncipován jako tvůrčí dílna, která mi umožnila prozkoumat a proniknout do zákonitostí knižní tvorby.

Hlavním pilířem byly tvořivé etudy a experimentální činnosti, které jsem prováděla s různými materiály a technikami. Tyto aktivity mi pomohly rozvíjet mé schopnosti výtvarného vidění, myšlení a tvorby prostřednictvím plošného vyjádření. Pracovala jsem s různými médii.

Během semináře jsem dále rozvíjela své základní znalosti a dovednosti, které jsem získala v předcházejících seminářích. Samostatně jsem se věnovala svému ucelenému autorskému projektu, ve kterém jsem se zaměřila na vytvoření knižních ilustrací a grafiky. Díky tomu jsem upevnila své schopnosti a rozšířila své poznání v oblasti knižní tvorby.

Po absolvování semináře jsem nabyla přesvědčení, že se budu nadále věnovat tématu autorské knihy. Jelikož si uvědomuji, že mnoho lidí z širšího okruhu veřejnosti nemá dostatečné povědomí o tom, co autorská kniha je, rozhodla jsem se, že se tomu budu věnovat ve své závěrečné práci

Od druhého ročníku mého studia jsem začala projevovat zájem o galerijní a muzejní edukaci. Během své lektorské praxe v Uměleckoprůmyslovém museu jsem sledovala práci zkušené lektory a byla jsem nadšená. Měla jsem možnost nahlédnout do jejich edukačních materiálů a příprav. Zaujala mě myšlenka vzdělávání v kulturní instituci a líbilo se mi, jak byly navrženy různé edukační materiály. A to mě inspirovalo k tomu, abych sama vytvořila vlastní autorskou knihu jako edukační materiál.

2 Teoretická část

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá definicí muzejní pedagogiky. Definuje základní rozdíly mezi pojmy edukace a pedagogika. Věnuje se vztahu mezi galerií a školou a vyčleňuje principy galerijní a muzejní edukace. Dále popisuje pracovní náplň muzejního pedagoga.

Práce se zabývá také problematikou pojetí autorské knihy a na dílčích příkladech pojednává o různých autorských pochopení pojmu.

Dalším tématem, kterému se věnuje, je tvorba edukačních materiálů. Poté je provedena analýza edukačních materiálů vybraných kulturních institucí a analýza aktuálního pojetí učebnic.

3 Muzejní pedagogika

Termín vyjadřující teorii i praxi edukace (výchovy a vzdělávání) se poprvé v odborné literatuře objevil na přelomu 80. a 90. let 20. století v jazykovém tvaru „muzeopedagogika“. Termíny galerijní a muzejní pedagogika se začaly používat od poloviny 20. století. Galerijní pedagogika se zaměřuje na umělecká muzea a galerie.¹

Základními principy galerijní a muzejní pedagogiky jsou otevřenost, odbornost a oddanost (*accessibility, accountability, advocacy*). Tyto principy jsou dále rozvíjeny a definovány vzdělávacími komisemi následovně:²

Otevřenost spočívá v aktivní spolupráci s komunitou. Kulturní instituce by měly navazovat spolupráci s ostatními organizacemi ve své komunitě, například se školami a univerzitami. Tyto instituce by měly reflektovat potřeby měnící se společnosti, vytvářet obsahy, interpretace a podporovat dialog. Důležitým aspektem otevřenosti je také přijímání různorodých interpretačních pohledů na vystavené exponáty, což přispívá k hlubšímu porozumění a větší účasti návštěvníků. Kulturní instituce se snaží nabídnout vícevrstvé přístupy k výstavním tématům, což umožňuje návštěvníkům prozkoumat problematiku z různých perspektiv.

¹ JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace. ISBN 978-80-7315-207-9.

² JIROUTOVÁ, Jana. *Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4195-5.

Odbornost se projevuje v profesionálních znalostech výstavních předmětů a v efektivním použití teoretických poznatků z oblasti vzdělávání a výzkumu při provozování muzeí a galerií. Tyto instituce by měly prohlubovat své znalosti o sbírkových předmětech, spolupracovat s odbornými organizacemi. Měly by také provádět výzkumy a nabízet odborná a kvalifikační školení jak novému, tak stávajícímu personálu. Dále by měly využívat poznatků o kognitivním vývoji, vzdělávacích teoriích a metodách k podpoře dobrovolného, individuálního a celoživotního vzdělávání prostřednictvím vhodných vzdělávacích postupů, které pomáhají dosáhnout vzdělávacích cílů.

Oddanost v kontextu galerijní a muzejní pedagogiky znamená důraz na vzdělávání jako centrální prvek. Tento přístup zahrnuje vzdělávací aspekty do diskuzí všech oddělení instituce. Při plánování výstav a jejich obsahu dochází k reflexi primárního/univerzitního kurikula. Současně se sleduje míra získaných znalostí a vliv muzejních/galerijních zkušeností. Instituce se zavazuje k podpoře celoživotního vzdělávání a aktivně podporuje učení v prostředí galerie a muzea. Zaměstnance motivuje k odbornému růstu nejen v oblasti vzdělávací metodiky, ale také ve specializovaných znalostech o exponátech. Instituce podněcuje návštěvníky k aktivní účasti v otevřených diskuzích, jež je inspirují k dalšímu objevování a informuje je o důležitosti formálního a neformálního vzdělávání jako doplňujících si prvků ve všech etapách života.

Anna Johnsonová, ředitelka, kurátorka, pedagožka a odborná poradkyně muzejních institucí s více než 25 lety zkušeností, zdůrazňuje, že vzdělávání představuje základní pilíř a smysl existence muzea. Vzdělávání je úzce propojeno s expozicí, protože jak muzejní vzdělávací programy, tak samotné expozice jsou výsledkem muzejního poslání a kolektivního úsilí všech pracovníků muzea.

V odborném článku ***Museum Education and the Genius of Improvisation*** (*Muzejní pedagogika a kouzlo improvizace*) autorka **Mary Ellen Munleyová** shrnuje podstatu úspěšné praxe muzejní pedagogiky do následujících bodů, které potvrzují jedinečnost a poslání muzejní pedagogiky:

- Muzeum je veřejnou institucí, která je otevřená všem zájemcům.
- Hlavním cílem je poskytnout vzdělání všem, kteří projeví zájem. Muzeum se snaží předávat zajímavé a srozumitelné poznatky všem členům společnosti.

- Muzeum poskytuje celoživotní vzdělávání a přispívá k posílení a obohacení základních dovedností a znalostí jednotlivců. Zároveň přispívá k jejich porozumění exponátům. Muzea a galerie hrají významnou roli při kulturním přenosu a formování smyslu života.
- Muzejní pedagogika se odlišuje od jiných komunitních vzdělávacích institucí tím, že se zaměřuje na dobrovolnou účast a pracuje s autentickými předměty (Jiroutová, 2014, s.9).

Hazel Moffatová, členka skupiny *The Group for Education in Museums*, která se specializuje na podporu vzdělávání v muzeích, spolu s dalšími autorkami přispěla k článku ***Museum and Gallery Education – A Manual of Good Practice*** (*Muzejní a galerijní pedagogika – průvodce dobrou praxí*, 1999). V tomto článku je muzejní pedagogika definována jako poslání prezentovat sbírky uměleckých děl a exponátů takovým způsobem, aby byly přístupné a srozumitelné pro širokou veřejnost. Hlavním cílem je prezentovat tyto předměty tak, aby si jejich hodnotu a důležitost mohli plně uvědomit všichni členové společnosti. Současně se klade důraz na tvorbu výstav, které jsou srozumitelné pro různé věkové skupiny a sociální vrstvy.

Muzejní pedagogika si klade za cíl vytvářet příjemné prostředí, které podporuje učení nenásilnou formou a zároveň stimuluje všechny smyslové orgány (Moffat & Woollard, 1999).

3.1 Edukace x pedagogika

Pojem muzejní pedagogika vychází z anglického slova education, které se do českého jazyka překládá jako edukace. Ta obnáší praktické výchovně-vzdělávací aktivity. Slovem pedagogika může jít nejen o praxi, ale také o teorii.

Muzejní pedagogika je vyhrazeným pojmem pro označení vědecké disciplíny, která se muzejní edukací zabývá a zkoumá veškeré pedagogické dění v muzeu. Výchovně-vzdělávací činnost začíná při přípravě výstavy a realizuje se v konkrétním výchovně-vzdělávacím procesu navazujícím na výstavu.³ Pro označení vzdělávacích procesů v kulturní instituci je vhodnější použití pojmu edukace.

³ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.

Nejdůležitějšími částmi edukace jsou cíle, obsah, součinnost pedagoga a žáků, metody edukace, organizační formy, didaktické prostředky a podmínky, při kterých probíhá edukační proces.

3.2 Vztah galerie a školy

Pro rozvoj edukačních programů v kulturním prostředí, jako je galerie či muzeum, je klíčové hledání vzájemného a oboustranně prospěšného vztahu mezi institucemi a školami. Tento vztah by měl být založen na profesionálním přístupu, vstřícnosti a schopnosti vyvážit nové strategie spolupráce.

Jedním z hlavních cílů je vytvořit prostředí, kde galerie/muzeum a škola mohou spolupracovat jako partneři, sdílet své odborné znalosti a zkušenosti a společně rozvíjet edukační programy. Tato spolupráce by měla být založena na vzájemném respektu a důvěře, aby se dosáhlo nejvhodnějšího výsledku.

Profesionální a vstřícný přístup ze strany galerie může zahrnovat poskytování odborného poradenství, školení pro učitele, přístup k sbírkám a uměleckým dílům, a vytváření prostoru pro dialog a vzájemnou inspiraci. Zároveň by měla být vzájemně respektována autonomie a cíle obou stran, aby byl dosažen harmonický a vyvážený vztah.

Zapojení nových strategií vzájemné spolupráce znamená hledání inovativních přístupů, jako jsou interaktivní workshopy, společné projekty a využití digitálních technologií. Tímto způsobem lze posílit vztah mezi galerií a školou, a umožnit tak studentům bohatší a poutavější edukační zážitek.

Celkově je klíčové, aby vzájemný vztah mezi galerií a školou byl založen na profesionalitě, vstřícnosti a hledání nových strategií spolupráce. Pouze tak může být dosaženo plného potenciálu edukačních programů a obohacení vzdělávání studentů prostřednictvím umění a kultury.

Žáci a studenti všech typů škol představují významnou cílovou skupinu pro dané instituce. Je však zjištěno, že školní instituce dosud plně nevyužívají potenciál a možnosti, které kulturní instituce nabízejí. Návštěva galerie nebo muzea by měla být standardní součástí výuky. Důvodem je organizační náročnost (doprava, vstupné, časové nároky, zástup učitele ve

výuce, doprovod a podobně), která často představuje překážku při začleňování galerijního programu do výuky.

Muzeum a galerie přitom přináší školním institucím mnoho výhod a přínosů. Nabízí možnost pracovat s autentickými předměty s vysokou kulturní hodnotou, poskytuje odborné zázemí a zajímavé prostředí a umožňuje se zaměřit na vybraná témata⁴. Muzea často také nabízejí širokou škálu různorodých aktivit pro žáky.

Jejich cílem není nahrazovat systematické a důkladné vzdělávání, které je úkolem škol. Místo toho může galerie pomoci studentům lépe pochopit a zapamatovat si vybrané téma. Ve školní výuce se žáci učí systematickému vnímání kontextu, který mohou dále rozvíjet a prohlubovat právě v kulturní instituci.

Je však důležité, aby galerijní pracovníci reflektovali a reagovali na potřeby škol. Někdy dochází ke snížení zajímavosti interaktivních programů v muzeu, protože chybí jasné stanovené didaktické cíle a vazba na školní učivo. Kvalita vzájemného vztahu mezi galerií a školou by měla být oboustranně zlepšována. Školy by měly objevit přínos galerijního prostředí pro obohacení a doplnění školní výuky, zatímco galerie by se měly aktivně zapojit do školních vzdělávacích programů.

3.3 Principy galerijní a muzejní edukace

Na základě analýzy dat vyplývají 3 klíčové principy pro tvorbu, realizaci a hodnocení vzdělávacích programů v oblasti umění a kultury, které odpovídají požadavkům současného kurikula pro gymnázia a vymezují se vůči zachování kulturních hodnot. Tyto principy jsou také v souladu s požadavky na provoz galerií a muzeí a odrážejí specifika těchto kulturních institucí a kurátorská pojetí (*Metodika II – Metodika realizace vzdělávacího a galerijního/muzejního programu (pro základní vzdělávání)*).

3.3.1 Princip první – diskurzivní model

Edukační modely se zaměřují na diskurs, který se váže k umění a kultuře. V galerijní a muzejní pedagogice se využívá konstruktivistického přístupu, který považuje diskurs za sociální aktivitu. Diskurs vytváří významy a ovlivňuje sociokulturní praxi. Ve vzdělávacích programech se reflektuje historický a sociokulturní kontext a využívají se různé materiály, jako

⁴ LIŠMANOVÁ, Aneta. Galerijní a muzejní edukace na prvním stupni ZŠ. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Kitzbergerová, Leonora.

jsou výstavy, katalogy nebo edukační programy. Spolupráce mezi pedagogy a institucemi, jako jsou galerie a muzea, je klíčová. Významnou roli hraje také reflektivní a kritická rovina při analýze a hodnocení programů.

3.3.2 Princip druhý – třístupňový časový model

V edukačních odděleních se běžně používá jednostupňový model edukačního programu, který je časově méně náročný, ale také méně účinný. Pro lepší působení na účastníky se čím dál častěji uplatňuje dvoustupňový a třístupňový model.

Dvoustupňový model propojuje vzdělávací program a navazující výuku ve škole, zatímco třístupňový model zahrnuje také přípravu na návštěvu, samotný program a následnou výuku ve škole. Klade důraz na výtvarnou tvorbu, reflexi a projektové vyučování.

Dvoustupňové a třístupňové modely vyžadují aktivní přístup pedagogů a komunikaci mezi školou a institucemi. Oba modely přinášejí výhody, ale vyžadují také odbornost a spolupráci mezi profesemi.

V galerijní a muzejní edukaci se stále častěji uplatňuje třístupňový model, který zahrnuje pečlivě navázanou vazbu mezi školní výukou a edukačním programem. Tento model se skládá primárně ze 3 fází:

První fáze se zaměřuje na přípravu žáků ve školní výuce na plánovanou návštěvu galerie nebo muzea. Tato fáze může mít různou délku a je často nazývána *přípravnou*, *motivační* nebo *seznamovací*. Je důležité, aby školní pedagog osobně navštívil výstavu v galerii nebo muzeu, seznámil se s prostředím, posláním a funkcemi této instituce. Tímto způsobem získá ucelený obraz o charakteru výstavy a bude schopen informovat žáky o tom, co mohou očekávat během své návštěvy dané výstavy.

Během této fáze je vhodné vést diskuse se žáky o pravidlech návštěvy a rozlišovat různé typy těchto institucí. Žáci se seznamují s tím, jaké jsou hlavní zásady pro chování v galeriích a muzeích a jak se liší například galerie výtvarného umění od historického muzea.

Dalším důležitým bodem je posouzení vzdělávacího obsahu výstavy ve vztahu k žakovským prekonceptům. Pedagogové pracují s těmito prekoncepty a testují úroveň znalostí, zkušeností, dovedností a postojů žáků v souvislosti s obsahem programu. Na základě

těchto poznatků lze program přizpůsobit tak, aby lépe reagoval na vzdělávací potřeby účastníků.

Ve **druhé fázi** se pedagog a žáci se aktivně účastní programu, proto se tato fáze nazývá fází *prováděcí*. Školní pedagog nebo lektor galerie/muzea vede vzdělávací program. Zaměřují se na žákovské prekoncepty a jejich uplatnění v rámci výstavy. Vytvářejí portfolia obsahující poznámky, záznamy, kresby a fotografie, které dokumentují jejich zkoumání, pozorování a reakce na exponáty. Pokud je k dispozici výtvarný ateliér, mohou se také zapojit do výtvarné tvorby.

V této fázi se využívají různé metody, jako je pozorování, diskuze, výtvarná tvorba a reflektivní dialog. Druhá fáze umožňuje žákům se aktivně zapojit, komunikovat a prozkoumávat umělecká díla. Je klíčová pro jejich interaktivní a prožitkové učení.

Ve **třetí fázi** třístupňového modelu navazuje školní pedagog na témata a obsahy návštěvy muzea ve školní výuce. Využívá při tom různé metody a strategie, jako jsou *výtvarná reflexe, projektové vyučování, metodické a tematické řady*. Důraz klade na práci se žákovskými prekoncepty a jejich rozvoj prostřednictvím *reflexivního dialogu* a formulování změn ve zkušenostech žáků. Výtvarná tvorba je důležitým prvkem, který umožňuje žákům vyjádřit se a rozvíjet svou kreativitu.

Důraz se klade také na význam interpretace uměleckých děl a jejich reflexe. Je důležité, aby žáci reflekovali tvorbu a působení uměleckých děl na sebe i na ostatní. Vytváření žákovského portfolia je doporučováno pro uchování a dokumentaci jejich práce.

Třetí fáze je klíčová pro hlubší porozumění a individuální rozvoj žáků. Je důležité, aby kulturní vzdělávání nebylo pouze povrchní zábavou, ale aby se podílelo na jejich osobnostním růstu a systematickém rozšiřování poznatků.

Při použití třístupňového modelu je důležité brát v úvahu časové a kapacitní omezení školních a muzejních pedagogů. Pro úspěšnou realizaci modelu je potřeba aktivní spolupráce a zapojení obou stran. Je také potřeba mít vysokou odbornost a schopnost komunikace. I přesto jsou tyto výzvy relevantní a odpovídají současným pedagogickým praktikám a kulturnímu prostředí.

3.3.3 Princip třetí – propojení výtvarného umění s dalšími uměleckými formami

Je důležité, aby galerijní a edukační programy propojovaly různé formy výtvarného umění a další umělecké činnosti, jako je design a řemeslná tvorba, s kulturním kontextem. Tímto způsobem vznikají komplexní vzdělávací celky, které umožňují reflexi a interdisciplinární přístup.

Na základě zkušeností a poznatků o potřebách učitelů, žáků a studentů ve výtvarných oborech, zejména v oblasti galerijní a muzejní edukace, je zřejmé, že umělecká díla lze opravdu pochopit pouze v kontextu. Edukační programy by proto měly být komplexní a propojovat různé prvky. Učitelé a žáci, stejně jako studenti výtvarných a hudebních oborů, by měli pracovat s různými materiály a kontexty, jako je multimediální prezentace, hudební ukázky, vizuální prvky děl, informace o umělci a historickém období. Umění je složité a využívá různé formy vyjádření, které nám pomáhají porozumět světu. Přístup k výtvarnému umění by měl podporovat komunikaci a kreativitu.

V tomto ohledu je důležitý kurikulární dokument pro základní vzdělávání, který obsahuje výchovu v oblasti umění a kultury. Tento dokument spojuje výtvarnou a hudební výchovu a může se také rozšířit o dramatickou výchovu. Tyto předměty mají překrývající se témata a přispívají k propojení různých uměleckých oblastí. Nicméně, vytvoření smysluplného programu, který spojuje tyto prvky, vyžaduje spolupráci s odborníky v daných oblastech.

3.4 Role muzejního pedagoga

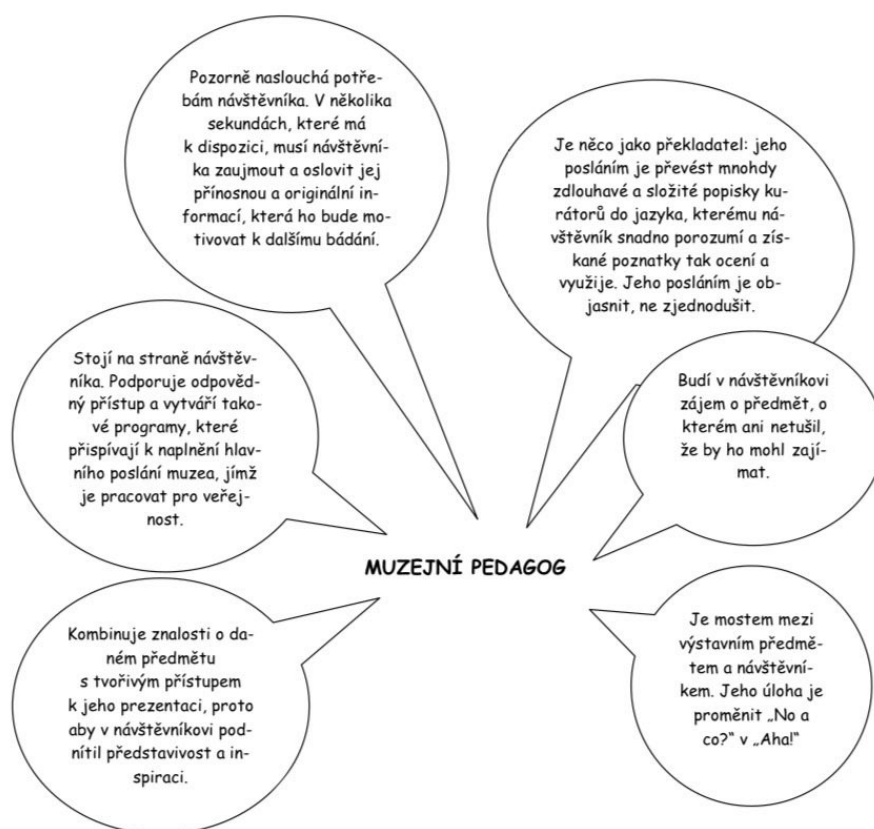
Muzejní pedagog, nebo také pedagog volného času, muzejní edukátor, edukační pracovník muzea, animátor, lektor, kurátor edukační činnosti, průvodce a podobně, aktivně přispívá k tvorbě vzdělávacích programů v muzeích a galeriích.

Je odborníkem v oblasti pedagogiky a odvětví muzea, který hraje klíčovou roli při naplňování vzdělávací funkce muzea. Jeho pracovní úkoly zahrnují různé činnosti, a to jak v teoretické, tak v praktické rovině. Muzejní pedagog se podílí na tvorbě edukačních programů, přípravě výstav a expozic a organizaci různých edukačních aktivit, jako jsou workshopy, přednášky, semináře pro učitele a další akce muzea. Jeho role je závislá na konkrétním muzeu a jeho koncepci.

Stát se takovým pedagogem vyžaduje celoživotní vzdělávání a neustálé zdokonalování dovedností, znalostí a odborných poznatků, které jsem nezbytné pro tuto práci. Kvalitní

muzejní pedagog disponuje odbornými znalostmi týkajícími se sbírkových předmětů a zároveň je obeznámen s pedagogickými disciplínami, zejména obecnou didaktikou a muzejní pedagogikou. Těmito znalostmi je schopen efektivně přizpůsobit vzdělávací programy potřebám a schopnostem konkrétních návštěvníků.

V knize *The Museum Educator's Manual (Příručka pro muzejního pedagoga)* se **Anna Johnsonová** a její tým rozhodl zjistit, jakou roli muzejní pedagog plní a jaké jsou jeho hlavní úkoly. K tomuto účelu se zeptali muzejních odborníků v Severní Americe a studentů z University George Washington. Z odpovědí, které obdrželi, vybrali několik klíčových informací, které shrnuli do schématu (obr.1). (Jiroutová, 2014, s.19)

Obrázek 1: Vybrané odpovědi na otázku, jakou roli muzejní pedagog zastává a co je jeho pracovní náplní

Galerijní pedagog nemá ve struktuře galerijního a muzejního systému stabilizované postavení a jeho role se tak může lišit od role muzejního pedagoga. V některých galeriích je však galerijní pedagog zaměřen především na umělecké obory a spolupráce se školami. Připravuje interaktivní prohlídky, výtvarné kroužky, workshopy a další akce pro veřejnost.

V některých případech galerie spolupracuje s externími specialisty na specifické oblasti, jako jsou jazyky, speciální pedagogika a další.⁵

4 Autorská kniha

Pojem autorské knihy se dostal do povědomí až v druhé polovině 20. století, kdy vznikl jako součást umělecké tvorby. Autorská kniha se stala výtvarným médiem. S tím v současné době pracuje mnoho umělců, kteří se věnují například fotografii, grafice, sochařství, malbě a dalšímu.

Autorská kniha není jednotně definovaný pojem. Každý autor rozumí její definici jinak. Termínem je označováno originální umělecké dílo v podobě trojrozměrného objektu – knihy. Ta se vyznačuje svou uměleckou jedinečností a nese jediný autorský záměr, který je kvalitně proveden.

Hlavním rozdílem mezi knihou a autorskou knihou spočívá v tvorbě. Autorská kniha je dílem jediného autora, který na ní pracoval od začátku až do konce. Stal se tak umělcem, spisovatelem, grafikem, ilustrátorem, knihařem, vydavatelem i distributorem své knihy. Na tvorbě autorských knih se podílí také tiskař nebo též nakladatel, který pomocí reprodukční techniky dotváří daná umělecká díla po typografické stránce. Taková kniha se vyznačuje větší originalitou, kreativitou a osobností. Autor tak může svobodně vyjádřit svou vizi a myšlenky bez omezení vydavatele či editora. Autorská kniha vzniká v menších nákladech, většinou v limitovaném počtu kusů, tudíž je publikována většinou menšími vydavatelstvími.

Autoři pracují s různým materiálem. Nebývá jím jen papír, dále se používá také netradiční materiál jako dřevo, textil, kov, guma, kámen, kůže, sklo či plast⁶. Jejich kombinací vznikají velmi originální umělecká a trojrozměrná díla. Text obsahovat nemusí. Záleží pouze na autorském záměru a provedení.

⁵ LIŠMANOVÁ, Aneta. Galerijní a muzejní edukace na prvním stupni ZŠ. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Kitzbergerová, Leonora.

⁶ SVOBODOVÁ, Jana. *Autorská kniha – experiment – koncept – kniha jako artefakt – současný knižní projekt* [online]. Hradec Králové, 2017 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ctp32x/>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce MgA. Petr Hůza.

4.1 Příklady autorské knihy

4.1.1 Josef Váchal

Jedním z nejznámějších autorů takové knihy v Čechách je Josef Váchal, který při své tvorbě čerpal z lidové a pololidové tvorby. Rozvíjel kramářské písně, u kterých přebíral náměty a literární styl s nezbytným mravním ponaučením v závěru.⁷ Často pracoval s technikou dřevorytu. Jeho autorské knihy vycházely v minimálních nákladech (1-50 exemplářů). Při jejich tvorbě se stal autorem námětů a výtvarného doprovodu, spisovatelem, redaktorem, typologem, grafikem, sazečem, tiskařem, korektorem, knihvazačem, a nakonec také knihkupcem (distributorem). Součástí tvorby je také řemeslná kvalita každé části knihy.

Ve své době nebyly jeho knihy doceněné. Dnes už mají zaslouženou pozornost. V současné době se autorským knihám věnuje mnoho umělců napříč obory.

„Vzniklo také jakési „přechodové pásmo“ mezi knihami průmyslově produkovanými a v plném smyslu autorskými, které představují sice strojově tištěné knihy, u nichž se však autor/autoři „hlídají“ všechny stránky výroby.“ (Foret 2010: 590)

Mezi jeho nejvýznamnější díla české grafiky 20. století můžeme řadit knihy *Krvavý román*, *Receptář barevného dřevotisku* nebo *Šumava umírající a romantická* a další.

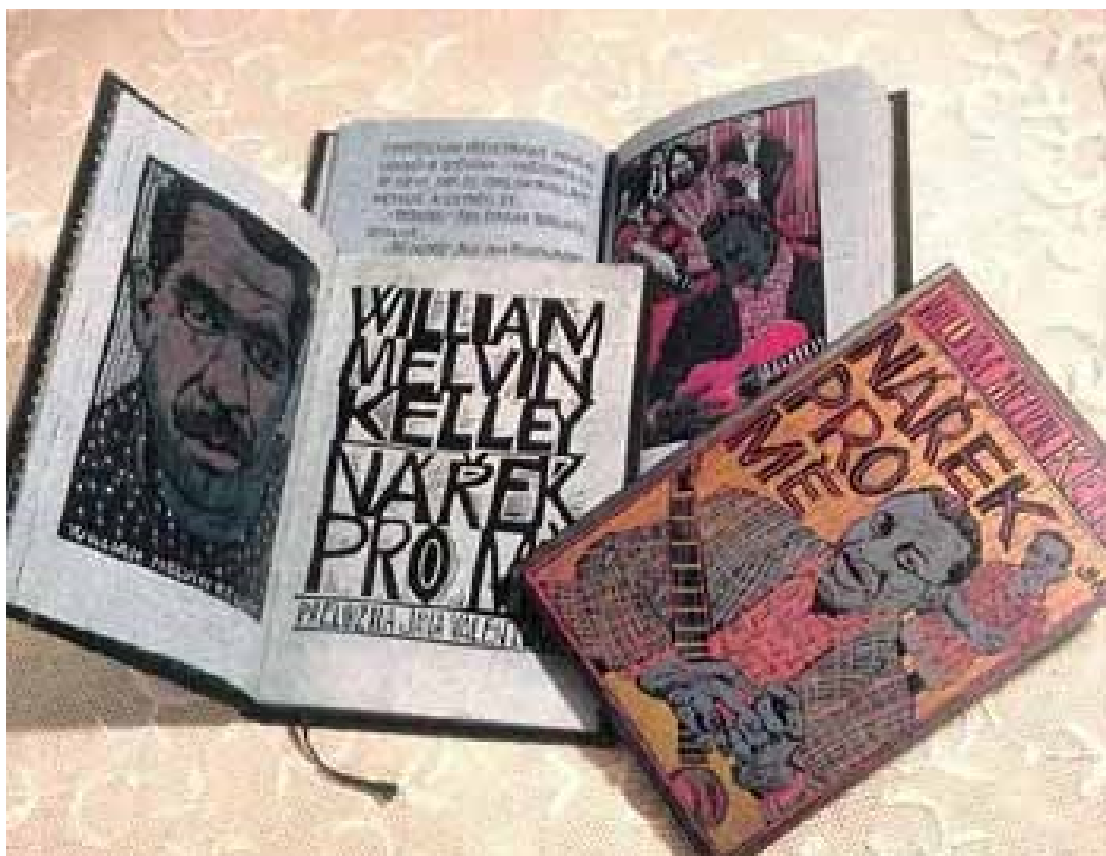
Obrázek 2: Historické popsání Vesuvu aneb Památník Volného Sdružení Neodvislých výtvarníků slovem a obrazem jednoho účastníka zaznamenaný pro věčné časy a k výstavě, 1919. 20 listů. Zdroj: Národní muzeum.

⁷ FORET, Martin. Mezi literárnem a výtvarnem: komiks jako obrazoslovní amalgám. Česká literatura [online]. Institute of Czech Literature, of the Academy of Sciences of the Czech Republic, 2010. ISSN 0009-0468.

4.1.2 Michal Cihlář

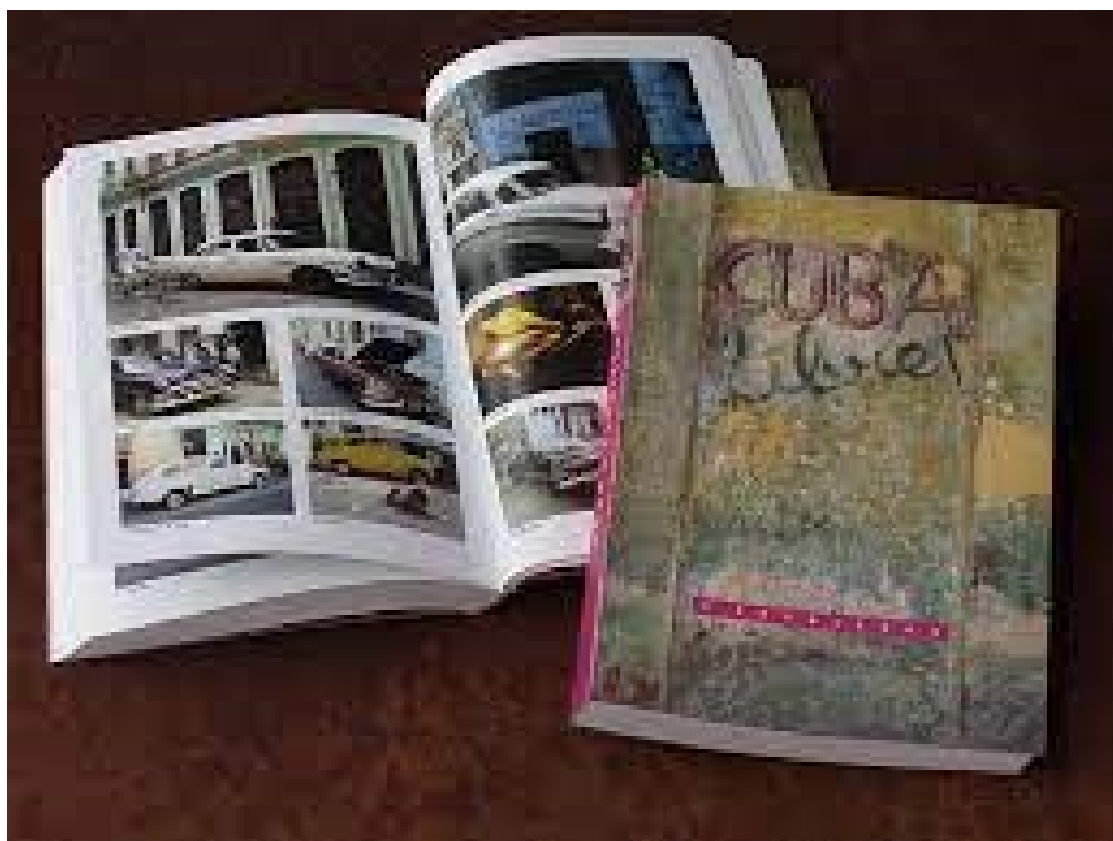
Tento současný umělec se ve své tvorbě zaměřuje především na volnou grafiku. Specializuje se na techniku vícebarevného a kolorovaného linorytu. Kromě toho se věnuje i fotografii, tvorbě koláží, papírové plastice a autorským knihám. Svými ilustracemi přispěl do knih Jáchyma Topola (např. *Anděl, Výlet k nádražní hale*), Salmana Rushdieho (*Východ, Západ, Satanské verše* a další) a Andyho Warhola (*Popismus, Od A k B a zase zpátky*).

V období let 1982 až 1986 vytvořil autorskou knihu s názvem *Nářek pro mě – William Melvin Kelly* v minimálním nákladu 18 kusů. Tato kniha obsahuje 11 tříbarevných linorytových ilustrací. V polovině 80. let objevil deníky fotografa Petera Bearda, což se stalo inspirací pro jeho vlastní tvorbu. Od roku 1989 dokumentuje své zahraniční cesty formou kapesních deníků, do kterých si zaznamenává své dojmy, kreslí a vytváří koláže. Do roku 2019 vytvořil celkem 96 deníků.

Obrázek 3: *Nářek pro mě – William Melvin Kelly, 1982–1986*

V oblasti autorských knih spolupracuje s Veronikou Richterovou. Jejich knihy se zaměřují na mapování vzdálených zemí pomocí fotosběrné metody. Společně vytvořily knihy s názvy *Kambodže v detailech*, *Ostrov – dva kubánské deníčky* a *Cuba v detailech* (obr. 4), která byla oceněna titulem Fotografická publikace

Obrázek 4: *Cuba v detailech*, 2005

4.1.3 Jiří Hynek Kocman

Jiří Hynek Kocman je konceptuálním umělcem a klíčovou postavou Ateliéru papír a kniha, unikátního pracoviště na Fakultě výtvarných umění VUT v Brně. Ateliér byl založen v roce 1998 a prošlo jím více než padesát umělců. Vedl ho právě Jiří Kocman, který je považován za osobnost, která přispěla k vnímání autorské knihy jako samostatné umělecké kategorie v našem prostředí. Kolem roku 2011 byl Ateliér ukončen. Kromě vedení Ateliéru Kocman také přednášel a vedl semináře zaměřené na konceptuální propedeutiku a využití médií papíru a knihy⁸.

⁸ PÍSAŘÍKOVÁ, Jana. Jiří Hynek Kocman: O umělci. Artlist: Centrum pro současné umění Praha [online]. 2016 [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jiri-hynek-kocman-108641/>

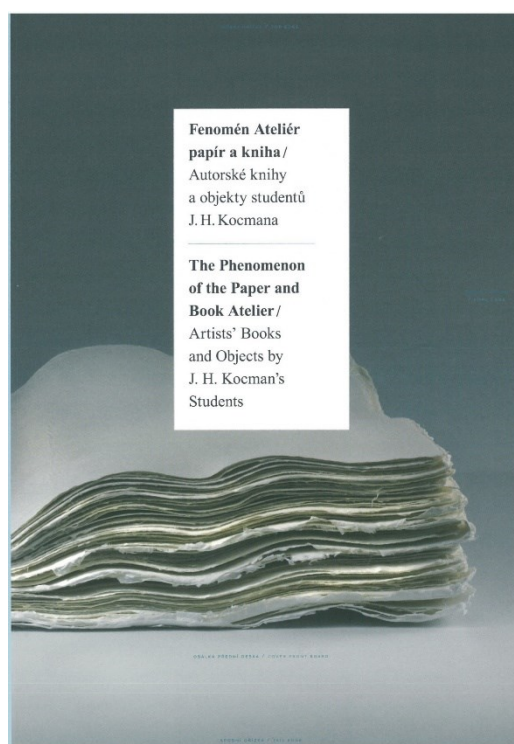
V roce 2016 byla v Muzeu umění Olomouc uspořádána výstava s názvem *Fenomén Ateliér papír a kniha*, která prezentovala tvorbu Jiřího Kocmana a jeho studentů. Na výstavě byly vystaveny autorské knihy, knihy – objekty, paper-artové objekty, instalace a autorské papíry. Součástí výstavy byl také katalog nazvaný *Fenomén Ateliér papír a kniha / Autorské knihy a objekty studentů J. H. Kocmana*.

Pro Jiřího není papír pouze prostředkem pro přenos informací, ale sám o sobě představuje obsah a poselství díky způsobu, jakým je zpracován. Jeho knihy mají zvláštní magii, která vyzařuje z fyzické podoby díla. Tímto způsobem problematizuje tradiční pojetí konceptuální tvorby, která klade důraz na myšlenkovou stránku uměleckého díla před jeho fyzickou realizací⁹. V jeho tvorbě se také uplatňuje specifický přístup k výběru a zpracování materiálů.

Mezi nejrozsáhlejší sérii autorských knih Jiřího Kocmana patří tzv. *Paper-Re-Making Book* (obr. 5) z roku 2007. Základním materiálem pro tyto knihy je potištěný papír, který umělec dále transformuje a interpretuje. Vytváří tak autorský papír, který je potištěný texty, reprodukcemi, mapami, notami a dalšími prvky, jež se pak objevují v rámci kontextu autorské knihy.

Obrázek 5: *Paper-Re-Making Book* No: x83x, 2007

knihy a objekty studentů J. H. Kocmana, 2016

⁹ Tamtéž

4.1.4 Adéla Imreczeová

Tato umělkyně ve své práci využívá humorný přístup k odrážení skutečnosti. Jako příklad lze uvést objekt nazvaný *Polštářek*, který představuje knihu pohádek, jež byla přetvořena do podoby polštářku. Dalším příkladem je *Kniha z plastelíny*, kde autorka vytvořila detailní repliku skutečné pohádkové knihy ve velikosti 1:1. Pro tuto modelaci využila plastelínu a lepenku. Dalším zajímavým dílem je autorská kniha s názvem *Bonboniéra*. V této knize každý nugátový bonbón ztvárňuje jednu knížku. Celkem je v bonboniére umístěno 20 takových objektů vyrobených z kartonu.

Obrázek 7: Polštářek, objekt, tyl kniha Dětem (F. Hrubín, 1985), 2000

Obrázek 8: Kniha z plastelíny, objekt, plastelína, lepenka, 25 x 20 x 3,5 cm, 2003

Obrázek 9: Bonboniéra, objekt, barevný karton, 3 x 1,5 cm, 20 ks, 2000

4.1.5 Julie Kačerovská

V roce 2012 se u nás konala soutěž *Evropská autorská kniha*. Kurátoři a další umělci sledovali vývoj autorské knihy a ocenili ty nejlepší přihlášené knihy. Jedním z oceněných děl byla kniha s názvem *Krajina papíru* od Julie Kačerovské. Knižní objekt představuje mikroskopicky zvětšený povrch papíru na horní ořízce (tj. boční strana knihy) knižního bloku. Ořízka má nepravidelný reliéfní tvar, který se skládá z členitých dvojstran. Dvojlisty jsou tradičně svázané do knižního bloku. Autorka později poznamenala, že kvůli technickým omezením její dílo nemuselo ještě před pár lety vzniknout.

Obrázek 10: *Krajina papíru*, kniha-objekt, řezaný papír, 15 x 30 x 10 cm, 2009

Obrázek 11: *Krajina papíru*, kniha-objekt, detail, 2009

4.2 Tvorba edukačních materiálů

V galeriích jsou edukační materiály vytvářeny edukačním oddělením ve spolupráci s kurátory, pedagogy a odbornými pracovníky.

Oddělení pro edukaci v galerii má za úkol vyvíjet a realizovat vzdělávací programy a materiály pro různé cílové skupiny návštěvníků. To může také zahrnovat vytváření informačních brožur, průvodců výstavou, pracovních listů, map pro děti a dalších tištěných materiálů.

Při tvorbě edukačních materiálů je důležité zohlednit cíle vzdělávacího programu, cílovou skupinu, výstavní prostor a tematiku výstavy. Odborníci z edukačního oddělení spolupracují s kurátory, aby získali hloubkové znalosti o vystavených dílech, jejich kontextu a historii. Poté se používají pedagogické a muzeologické znalosti k vytvoření relevantních a zajímavých materiálů, které podporují interakci, reflexi a pochopení návštěvníků.

V některých případech se galerie mohou obrátit na externí odborníky, umělce, designéry nebo vydavatele, kteří mají specializované znalosti a dovednosti v tvorbě tištěných materiálů. Spolupráce s těmito profesionály může přinést odborný přístup, inovativní design a tvůrčí perspektivu do edukačních materiálů.

4.3 Využití autorské knihy v galerijní a muzejní edukaci

Edukační materiály jsou speciálně navržené materiály sloužící k podpoře vzdělávacího procesu. Může se jednat o tištěné materiály (pracovní listy, průvodce výstavou, katalogy výstav apod.), multimediální prezentace, online materiály nebo jiné formáty, které obsahují informace, aktivity a cvičení přizpůsobené vzdělávacím potřebám. Tyto materiály mohou poskytovat učitelům strukturovaný rámec pro výuku a umožňovat žákům interakci a aktivní zapojení do učebního procesu.

Autorská kniha představuje specifický typ edukačního materiálu, který je napsán jedním autorem nebo autorským týmem a často se zaměřuje na konkrétní téma a oblast vzdělávání. Může nabízet hlubší porozumění, analytický přístup a rozsáhlejší informace běžné učebnice. Její využití v edukaci může poskytnout žákům rozmanité perspektivy, podnítit jejich zájem o danou problematiku a rozvíjet jejich kritické myšlení a analytické dovednosti.

Její využití v edukaci může zahrnovat čtení a studium knihy jako součást výuky, diskuse a reflektivní aktivity spojené s přečteným materiálem, tvorbu prezentací, projekty nebo eseje na základě přečteného textu, a mnoho dalších aktivit, které podporují cíle a rozvoj žáků.

Edukační materiály, včetně autorských knih, mohou být cenným nástrojem pro obohacení vzdělávacího prostředí, podporu aktivního učení a zlepšení vzdělávacích výsledků. Je důležité vybírat a využívat vhodné edukační materiály a knihy, které odpovídají potřebám žáků a cílům vzdělávacího procesu.

4.4 Analýza edukačních materiálů

V této kapitole se budu věnovat produkci autorsky pojatých edukačních knih nebo tištěných edukačních materiálů v odděleních edukace v České republice. Provedu jejich analýzu po stránce obsahové, po stránce formy a jejího provedení. Následně své poznatky porovnáám s aktuálním pojetím a stavem učebnic vybraných nakladatelství.

4.4.1 Uměleckoprůmyslové museum v Praze (UPM)

Museum je významnou kulturní institucí, která se zaměřuje na shromažďování, dokumentaci, výzkum, uchovávání a prezentaci uměleckého řemesla, užitého umění, designu a dalších souvisejících oborů.

Disponuje rozsáhlými sbírkami, které zahrnují širokou škálu uměleckých děl a artefaktů. Mezi hlavní oblasti sbírek patří sklo, porcelán, keramika, užitá grafika, fotografie, textil, móda, design, nábytek, hodiny, šperky a další. Sbírkou zahrnují jak historická díla, tak i současné umělecké předměty.

Uměleckoprůmyslové museum je důležitým kulturním centrem a zdrojem poznání o uměleckém řemeslu a designu. Přispívá k uchování a propagaci kulturního dědictví, a to jak v rámci České republiky, tak i ve světovém kontextu.

4.4.1.1 *P. Rada! Paráda*

Výstava *P. Rada! Paráda* představovala práce umělce Pravoslava Rady, který se zaměřuje na keramickou tvorbu. Jeho díla zahrnují figurální plastiky zvířat, bájných bytostí a lidských postav. Rada ve svých dílech kombinuje různé prvky keramické hmoty, včetně porcelánu a využívá různé povrchové úpravy, jako jsou glazury, obtisky nebo přenosy fotografií. Jeho sochy jsou výrazné, originální a často umístěny ve veřejných prostorech.

K výstavě byl realizován tzv. „samoobslužný“ edukační program, který byl ve výstavním prostoru tvořen několika akčními zónami. Mezi nimi byla například socha *Hlava pro hotel Hilton* z roku 1995, která byla určena k prozkoumávání předmětu dotykem. Pod ní bylo na zemi velké pexeso, které se dalo využít nejen ke klasickému hraní, ale také k hledání a přiřazování kartiček k různým exponátům.

4.4.1.1.1 Radovy Radovánky

K výstavě byly vytvořeny samoobslužné pracovní listy s názvem *Radovy Radovánky*, které v sobě odrážely samoobslužný program. Pracovní listy jsou určeny menším dětem, konkrétně pro žáky mateřských škol a žáky 1. stupně škol základních.

Pracovní listy slouží ke seznámení s výstavou. Obsahuje krátký úvod, uvítání, různé otázky a úkoly, keramický minislovníček a pexeso. Úkoly, které můžeme v listech nalézt, jsou „navigačního“ a „vyhledávacího“ charakteru. Pomáhají se dětem zorientovat ve výstavě, poznávat a lépe pochopit vystavená díla.

Po obsahové stránce je materiál zdánlivě dlouhý, ale přehledný. Text, který obsahuje, je stručný. Je skvěle přizpůsoben potřebám žáků 1. stupně základních a mateřských školy. Primárním úkolem pracovních listů je seznámit malé návštěvníky s vysvětlenými exponáty a naučit je pojmy, jako tvar a dekor, prostor a plocha. Dalšími cíli je u žáků rozvíjet vizuální gramotnost, haptickou a kognitivní činnost, vazbu na blízkou zkušenost, tvorbu a spolupráci. Tomu napomáhají různé dílčí úkoly, které jsou součástí edukačního materiálu.

Jazyk, kterým je pracovní list napsán, je zjednodušen a odpovídá věkové kategorii, které je určen. Po vizuální stránce je materiál velmi odlehčen. Vznikl dvěma grafiky, kteří jej vypracovali tak, že na základě podobnosti s vystavenými díly vytvořili jejich siluety. Celý pracovní list je laděn do modrobílé barvy.

Obrázek 12: ukázka pracovního listu Radova Radovánky, UPM

4.4.2 Galerie Středočeského kraje (GASK)

GASK je umělecké muzeum, které má za cíl sbírat, chránit a rozvíjet české i mezinárodní umění. Jeho sbírky představují komplexní a kvalitní přehled českého výtvarného umění od konce 19. století až do současnosti. Tyto sbírky dokumentují také dlouhou historii této instituce, která se zabývá uměleckým dědictvím.

Edukační materiály, které vytvářejí, se vážou nejen k výstavám, ale také k samotným dílům. Takové materiály mají podobu pracovních listů. Ke každému pracovnímu listu byly vytvořeny tzv. bílé desky, metodologické listy k pracovním listům, pro učitele.

4.4.2.1 *Romantická krajina*

Dalšími edukačními materiály, které obdivuji pro jejich zpracování, jsou pracovní listy Galerie Středočeského kraje. GASK tvoří k pracovním listům také listy metodologické. Analýzu provedu na pracovních listech *Romantická krajina*, které jsou zaměřeny na dílo Charlotty Piepenhagen „*Měsíčná noc*“ z poloviny 19. století.

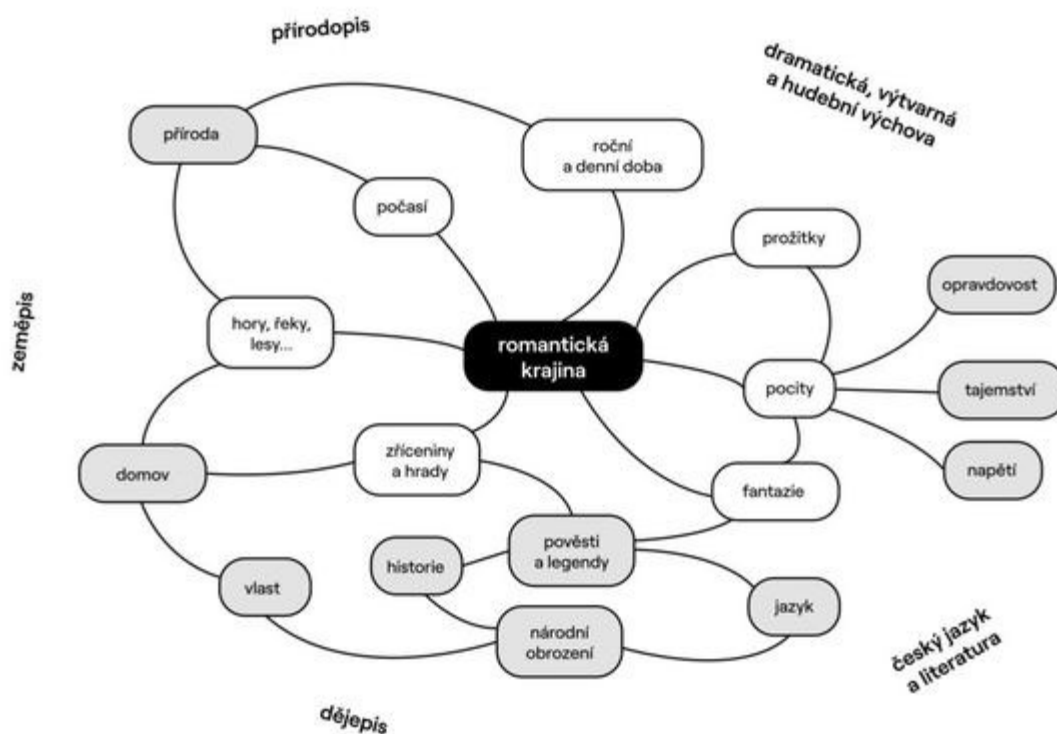
Obrázek 13: *Měsíčná noc* (50. léta 19. století), Charlotte Piepenhagen (1821-1902)

Po obsahové stránce jsou pracovní listy rozmanité. Obsahují několik úkolů, z nichž každý je zaměřen na jinou vzdělávací oblast. Pracovní list má rozsah tří stran. Je na oko náročný, jak je docela rozsáhlý text nalitý do tří stran. Jelikož je to určeno pro starší věkovou kategorii, nepřijde mi to jako zásadní problém listů. Vizualně jsou listy povedené. Obsahují

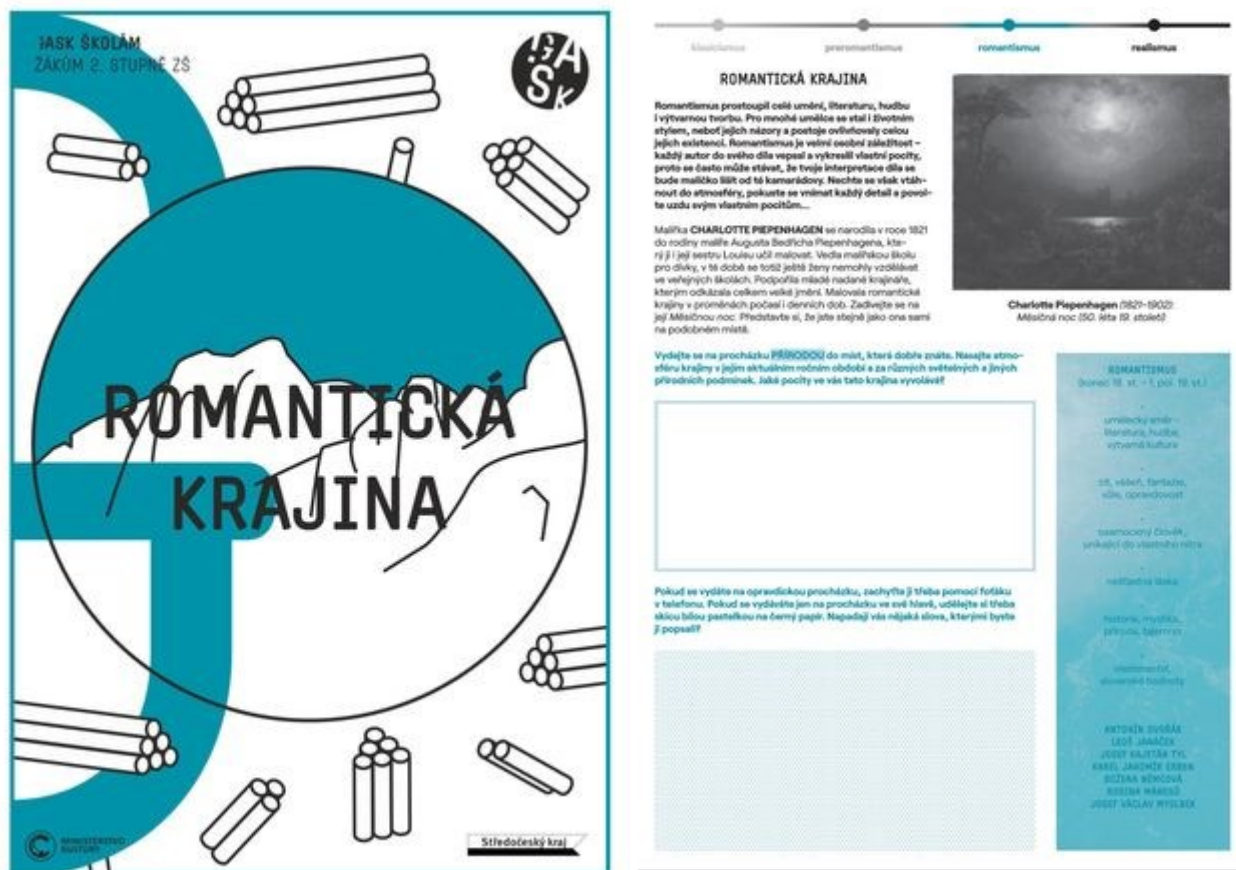
fotografii díla, ke kterému se úkoly vážou a stručný přehled o uměleckém směru romantismus. Jejich listy se vyznačují dvoubarevným provedením. Tento je laděn do tyrkysové barvy, která je oku příjemná. Nejistila jsem, jestli jsou barvy voleny záměrně, jelikož se mi nedaří dohledat ono dílo, které je v listu znázorněno černobílou fotografií a je těžké ho někde dohledat.

Cíle pracovních listů jsou také pestré. Primárním cílem je žákovské pochopení díla a jeho následná interpretace. Jak je zmíněno výše, úkoly, které jsou v listu zastoupeny, se nevěnují pouze výtvarné výchově. Ve výtvarné výchově jde o cíle ověřování komunikačních účinků, uplatňování subjektivity a rozvíjení smyslové činnosti. K této oblasti patří úkoly, kdy žák na základě vlastní zkušenosti definuje typické prvky místní krajiny a porovnává je s malbou z romantismu.

List je vnímám interdisciplinárně a metodický list jej popisuje. Cíle jsou dány ve všech vzdělávacích oblastech, oborech a následně i v samotném učivu. Metodologický materiál pro učitele obsahuje všechny aktivity na přiloženém listu pro žáky, které jsou detailně popisovány a rozebrány. Zajímavým prvkem, který je v listu představen, je konceptová mapa znázorňující možný návrh projektového dne s přesahem do dalších vzdělávacích oborů.

Obrázek 14: Návrh projektového dne s přesahem do dalších vzdělávacích oborů, GASK

Obrázek 15: ukázka pracovního listu Romantická krajina, GASK

4.4.2.2 Otisk

Pracovní list s názvem *Otisk* se zabývá dílem Evy Kmentové *Deska s otisky rukou* z roku 1967. List lze využít v edukaci ve výstavě nebo jej zapojit do výuky ve škole.

Obrázek 16: Deska s otisky rukou, 1967, Eva Kmentová

Obsahová analýza je velmi podobná jako u analýzy pracovního listu *Romantická krajina*. Primárním cílem je seznámení žáků s dílem Evy Kmentové. Vzdělávací oblasti se setkávají a tvoří interdisciplinární vztahy. List můžeme použít ve výuce českého jazyka a literatury, v informatice, dějepisu, občanské výchově, výtvarné a hudební výchově a v průřezových tématech jako je osobnostní a sociální výchova a výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Ve vzdělávací oblasti výtvarné výchově dochází k naplnění cílů rozvíjení smyslové citlivosti, uplatnění subjektivity a ověřování komunikačních účinků, které vede žáky k diskuzím. Pracovní list se velmi věnuje především historii a kontextu doby. Klade otázky, na které se žáci snaží odpovědět.

Po vizuální stránce jsou listy laděny do jedné barvy, a to tentokrát pestré růžové. Textu mi přijde opět příliš. Je mi příjemnější, jakožto návštěvníkovi, který si listy opatří, když nejsou plné textů. Poté mám problémy se v nich vyznat.

**JASK ŠKOLAM
ŽÁKŮM 2. STUPNĚ ZŠ**

OTISK

NECHTE PROMLUVIT VAŠE RUCI

Učíte jste již stylův o neverbální komunikaci. Nekomunikujeme spolu jen prostřednictvím slov, stejně důležitá je i mimika tváře, gesta, poloha ruce, pohyby rukou či například šátečky. Člověk, který se k Vám otočí zády, pohrozí pěstí, nebo vztáhne palec vzhůru, nemusí promluvit, a přece víte, co Vám chce sdělit. Důležitý je i kontext. Když Eva otáčila v roce 1971 do sady 771 pěstě, dala tak najevo svůj vztek, pramenící z politické situace v tehdejším Československu.

Nechte promluvit Vaše ruce. Vzpomeňte si na nějakou událost, která se Vám vytvořila silný pocit, ať šel o radost. Jak jste se cítili? Svůj pocit personálně do jednoho gesta a otiskněte do hmoty.

Podarilo se? Co Vám to dlo připomíná? Možná vznikl tvar, který se podobá krajíně či zvířeti. I Eva Kmentová v otiscích svého těla viděla krajinu, mračna, kopce, motýly...

Dajte svému dílu název.

JAK VYTVOŘIT OTISK

Vytvořte trochu zmodelovací hmoty a svou ruku připadně jinou část těla do ní otiskněte tak, aby vznikl hlubší nádr.

Realizujte vyznače křemem na ruce nebo myšlenkou křemem, aby byl povrch hladký.

Smíchejte sádru s vodou tak, aby vznikla řídká hmota. Skládte ho do vyhloubené otisky, nechte ztuhnout a poté opatrně vyjměte. Se sádrou pracujte pouze v přiměřené útlíže či jiného dostupného.

OTISK TĚLÁŘE V HISTORII LIDSTVA

Eva své otisky vytvářela v 60. a 70. letech 20. století. Vraťme se však v historii zpátky. Napadá Vás, kdo, k čemu a jak mohl v průběhu historie používat otisk tělní tváře?

Přičtěte si následující text a na konci každé věty udtějte:

✓, jestliže se pobodilo, co jste si myslili nebo věděli;
 +, jestliže je na řádku pro Vás nová informace;
 -, jestliže je na řádku informace, která je v rozporu s Vaším původním názorem;
 ?, jestliže uvedené informace nerozumíte.

Podě potvrďte jednu informaci, která Vás zaujala nejvíce, a následně udtějte informace do tabulky podle značek.

PODMÍTKY MASEV

Egyptané věřili, že se duše po smrti do svého těla zpět vrátí. Aby své tělo poznala, přidávali k mumii i oděky jeho vlasů. Masky faraonů Tutanchamona je oděty za díla. Takovou si však mohli dovolit jen ti nejbohatší panovníci, nejčastějším materiálem byl vosk či obyčejná omítka. Římané prokazovali mrtvému úctu tím, že když jej pohřbívali, truchlila přibuzní nad jeho tělem v kopcích jeho masky. Tu si paněly nechali vytvořit ještě během svého života, ve věku asi 40 let, aby měl jistotu, že bude přeraven. Oni předvedou do současnosti jsou postranní masky oděvány významnými osobnostem a panovníky. Vykřikuje se tak tradiční smuteční povta zemeblanu a maska se pak používá jako vzor pro pozdější tvorbu portrétů nebo soch. Postranní masku mají odhlu i naši předkové, např. T. G. Masaryk či Václav Havel, ale také Jan Palach, student, který se na protest proti komunistickému režimu upálil. Jemu sdal postranní masku sochař Oldřich Zoubek, manžel Evy Kmentové.

Personě svou tabulku s označeními spojujky a sdělte si ní své poznatky. Vyhleďte si v odborné literatuře nebo na internetu, jak geometrické masky vypadaly.

Obrázek 17: ukázka pracovního listu *Otisk*, GASK

4.4.3 Národní galerie (NG)

Národní galerie v Praze je výzkumnou organizací, která se zaměřuje na zkoumání umění a kultury. Jejím hlavním cílem je objevovat, dokumentovat a interpretovat umělecká díla a dědictví národa. S využitím vědeckého výzkumu a experimentálního vývoje přináší NG nové poznatky a výsledky, které sdílí prostřednictvím výstav, publikací, výukových programů a inovativních metodik. Národní galerie tak plní své poslání jako centrum poznání, inspirace a kulturního dědictví, které obohacuje naše chápání umění a povznáší ducha.

NG se snaží přiblížit umění veřejnosti prostřednictvím různých vzdělávacích programů. Tyto programy zahrnují komentované prohlídky, přednášky, diskuze, dílny, semináře a kurzy. V rámci doprovodného programu k výstavám a stálým expozicím jsou také pořádány prohlídky s autory, kurátory a odbornými lektory. Pro děti je zde připraven speciální program, který zahrnuje interaktivní hry a aktivity zaměřené na jejich zábavu a objevování umění. Cílem těchto vzdělávacích aktivit je přinést umění blíže lidem a poskytnout jim inspiraci a možnost se s ním seznámit.

Galerie vznikla z obrazárny, která od konce 18. století veřejně vystavovala půjčené obrazy. V průběhu 20. století získala současný charakter. Národní galerie prezentuje umění ze svých sbírek prostřednictvím stálých expozic a pořádáním výstav. Ty se konají v několika budovách v Praze i mimo ni. Tyto budovy jsou známými kulturními památkami.

4.4.3.1 *Obrazy krásy a spásy aneb „U mistra řezbáře“*

Pracovní list s názvem *Obrazy krásy a spásy aneb „U mistra řezbáře“* od Národní galerie pracuje se stejnojmennou výstavou zaměřenou na gotické umění v jihozápadních Čechách, která se konala ve Šternberském paláci.

Edukační materiál si klade za cíl vysvětlit a charakterizovat obecně období gotického umění a následně návštěvníkovi přiblížit umělecký styl na území jihozápadních Čech. Samotná koncepce otázek a úkolů vede k prohloubení a ukotvení učiva zaměřujícího se na gotiku. List obsahuje nejen prověřovací otázky, ale také navigační úkoly. Z toho usuzuji, že je určen pro přímou edukaci ve výstavním prostoru.

Jeho struktura je tradičně pojatá podobně jako jiné pracovní listy využívané ve školní výuce na jakékoli jiné učivo. Text je rozsáhlý, ale skvěle čitelný. Materiál je srozumitelný a odpovídá cílům učení.

Po vizuální stránce obsahuje fotografie děl a siluety, které souvisí s dílčími otázkami. Některé obrázkové přílohy jsou barevné.

Obrazy krásy a spásy
aneb
„U mistra řezbáře“

*pracovní list k výstavě Obrazy krásy a spásy (Gotika v jihotýnských Čechách)
Škola umění umění Národní galerie v Praze, Šternberský palác*

1) Sami autoři vysvětlují pojmenování výstavy: současný člověk vnímá spíše krásu uměleckých děl, zatímco středověký člověk je chápal především jako prostředek spásy. **Zamysli se, kde se původně mohla nacházet vystavená středověká díla? Zkontroluj správnou odpověď.**

a) v galerii nebo v muzeu b) na mostě či na náměstí
c) v kostele nebo v kapli d) na průčelí domu

2) **Obraz, reliéf, socha?** V názvu výstavy se objevuje pojmenování „obrazy“. Tak se ve středověku nazývalo jakékoliv zobrazení. Mezi vystavenými díly však nalzeme nejen malby, ale především sochy a reliéfy. *Zkus propojit správné označení, fotografii a správnou definici.*

desková malba

nezastatelné
středověké
umělecké dílo

reliéf

plastické výtvarné dílo,
které vystupuje z plochy
podle čí a hloubky =
vystupují

socha

dvouzdimerné plastické
výtvarné dílo – zobrazení
na dřevěné podložce

3) **Z čeho jsou vytvořena sochařská díla na výstavě? Zkontroluj materiál, který jsi našel.**
bronz kámen vosk dřevo plast keramika sklo

Které dřevo, hojně rostoucí v našich zemích, bylo mezi řezbáři oblíbené?
(Odpověď najdeš na výstavě.)

4) **Na vzniku uměleckého díla se ve středověku podílela celá řezbářská dílna. Kdo je v dílně vedoucí? Označ osoby podle důležitosti od 1 do 3.**

tovaryš učedník mistr

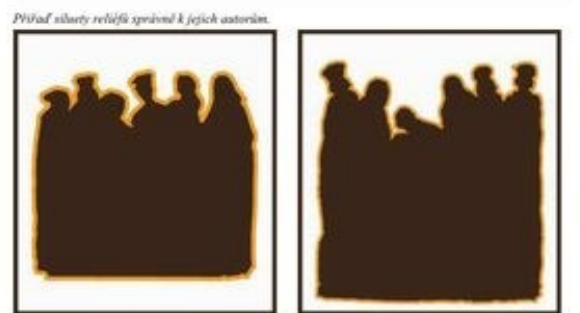
11) **Jména gotických umělců většinou neznáme, jsou to pro nás anonymní mistři.** Označujeme je pomocnými jmény podle jejich slavných děl.

Dva slavní mistři vytvořili velice podobná díla – reliéfy s námětem Oplakávání Krista. Jeden je označován jako Mistr Oplakávání ze Žvíkova, druhému říkáme Mistr Oplakávání ze Žebětína.

Jaký cit vyjadřují tváře a gesta postav? _____

Kterému mistru se podařilo vyjádřit emoce lépe? _____

Kdybys byl donátorem ty, kterého mistra by sis vybral pro svou zakázku a proč? _____

12) **Doplňovačka s tajenkou:**

Jak se nazýval staročeky řezbář? _____

řemeslník (malíř), zabývající se porobovou úpravou soch
barevná úprava a vředba soch
vzrostlý kvas, používaný k dekoraci povrchů soch
slavní nároky řezbáře
socha s mrtvým Kristem v náručí Panny Marie

Obrázek 18: ukázka pracovního listu Obrazy krásy a spásy aneb „U mistra řezbáře“, NG

4.4.3.2 Po stopách svaté Anežky

Posledním materiálem, kterým se budu zabývat, je průvodce Anežským klášterem a pracovní knížka pro děti i rodiče. Jmenuje se *Po stopách svaté Anežky* a je jedním z mála edukačních materiálů, který má charakter autorské knihy.

Problémem materiálu, který jsem si vybrala, je, že nespĺňuje podmínky autorské knihy. Kniha nevznikala v nízkém nákladu, je velmi rozsáhlá a barevná. Aby byl edukační materiál kvalitní a vhodný k používání v kulturní instituci, musí být kvalitně zpracován a musí vést k edukaci.

Průvodce je vytvořen nejen k přímé edukaci ve výstavním prostoru, ale také k edukaci doma. Obsahuje návod k použití, teoretické kapitoly věnované historii Anežského kláštera a různé vzdělávací úkoly.

Po obsahové stránce je velice detailní. Kniha má 91 stran. Jejím hlavním cílem je seznámit návštěvníky s budovou Anežského kláštera, s jeho historií a současným působením kulturní instituce. Součástí je kreslený slovníček architektury nebo mapa klášterem.

Vizuální propracovanost bere návštěvníkovi dech. Některé stránky jsou kresebně zpracovány jako komiks, jiné jsou zpracovány volnou grafikou. Autor vizuální podoby experimentoval s různými výrazovými prostředky, které ladil do podobných odstínů barev, zejména žluté, okrové, oranžové a černé. Díky této barevné škále působí kniha staře a krásně se hodí k výstavě, na kterou je vázána. Jeho grafika působí leckdy až humorně.

Obrázek 19: ukázka pracovního listu Po stopách svaté Anežky, NG

4.5 Aktuální pojetí a stav učebnic

V rámci bakalářského studia jsem studovala výtvarnou výchovu v kombinaci s českým jazykem a literaturou. A jelikož se má práce zabývá tvorbou edukačního materiálu pro 1. stupeň základní školy, vybírala jsem si pracovní sešity a učebnice určené pro ně určené zaměřené na obory výtvarné výchovy a českého jazyka.

4.5.1 Taktik

Vydavatelství Taktik je dlouholetým partnerem škol a pedagogů v oblasti vzdělávání. Jeho cílem je podporovat moderní a interaktivní výuku, která je atraktivní a efektivní pro školy.

Taktik nabízí širokou škálu vzdělávacích materiálů, jako jsou učebnice, pracovní sešity, interaktivní aplikace a další. Tyto materiály jsou pečlivě navrhovány s ohledem na vzdělávací potřeby žáků a pedagogů. Spolupráce s odborníky a pedagogy zaručuje, že obsah materiálů je kvalitní a odpovídá aktuálním vzdělávacím trendům.

Vydavatelství také nabízí školení a podporu pro pedagogy. Prostřednictvím akreditovaných kurzů a odborných konzultací poskytuje pedagogům možnost dalšího rozvoje svých pedagogických dovedností.

Díky inovativním přístupům a kvalitě vzdělávacích materiálů si Taktik získal důvěru mnoha škol a pedagogů. Jeho produkty přinášejí žákům zábavný a interaktivní způsob učení, který podporuje rozvoj a zájem o vzdělání.

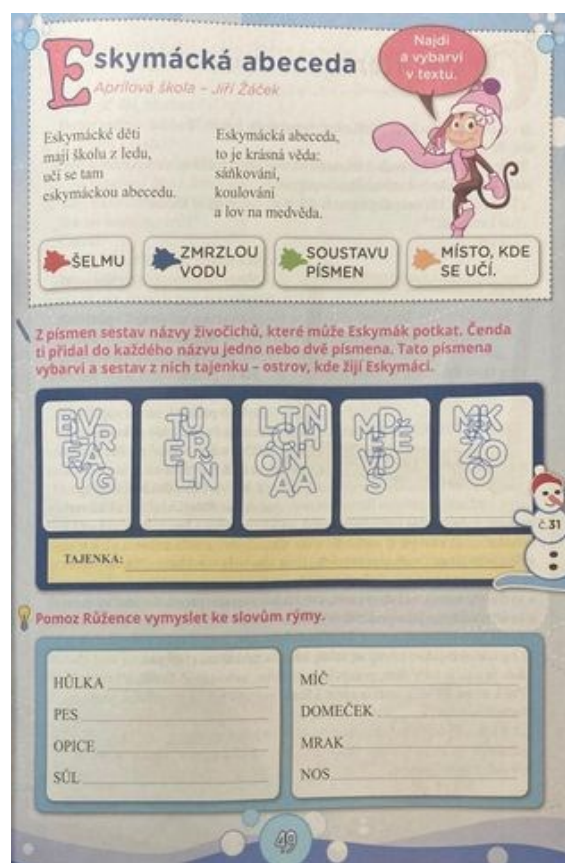
4.5.1.1 Hravá čítanka: pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ

Celá edice „hravých učebnic“ byla vytvořena ve spolupráci s vybranými pedagogy s dlouholetou praxí na 1. stupni základní školy a v souladu s rámcovým vzdělávacím programem.

Po obsahové stránce mi přijde učebnice vypracovaná velmi dobře. Úryvky z literárních děl jsou pečlivě vybrány a přizpůsobeny potřebám a věku žáků. Přizpůsobena je jejich délka a náročnost. Učebnice podporuje rozvoj žáků, vybízí je ke čtení a ke zvědavosti. Žáci se učí práci s textem na hravých a kreativních úkolech, a procvičují tak kritické myšlení. Cvičení jsou různého charakteru a neopakují se.

Vyřešením všech cvičení a úkolů děti postupně luští tajenku na konci učebnice, která se váže k příběhu v úvodní části. To žáky motivuje k dalšímu čtení, pracování na úkolech a cvičeních.

Co se týče výtvarné stránky publikace, jsem zklamaná. Grafická podoba je přišerná. Připomíná mi to učebnice od vydavatelství *Fraus*. Každá strana je jinak barevná a všude jsou „infantilní“ ilustrace opiček. Vizuální podoba nespolupracuje s obsahovou stránkou.

Obrázek 20: ukázka Hravé čítanky, Taktik

4.5.1.2 Hravá výtvarná výchova: pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ

Učebnice vznikla na základě spolupráce s odborníky z řad pedagogů, kteří mají dlouhodobé zkušenosti s výukou na 1. stupni základní školy. Důraz v celé učebnici je kladen na individualitu žáků. Cílem publikace je rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků. Učebnice vznikla v souladu s rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Po obsahové stránce je členěna na 4 kapitoly: kombinace, barvy, linie a tvary. Už tohle mi přijde celkem nesmyslné a zavádějící. Výtvarné úkoly, které jednotlivé části obsahují, připomínají spíše pracovní činnosti. Žáci mají za úkol stříhat, lepit nebo vycpat ponožku vatou za účelem výroby stonožky. Tato pracovní učebnice obsahuje úkoly, které bychom našli například v pracovních sešitech pro předškolní děti.

Vizuální stránka je stejně otřesná jako u Hravé čítanky. Rozdělení kapitol je podpořeno rozdílným barevným označením (kombinace – červená, barvy – modrá, linie – žlutá, tvary – zelená). Půjde mi to přehnané a kýčové. V celé knize se objevují zjednodušené ilustrace postaviček a siluety například sněhuláka či člověka, které žáci mají za úkol vybarvit.

Obrázek 21: ukázka Hravé výtvarné výchovy, Taktik

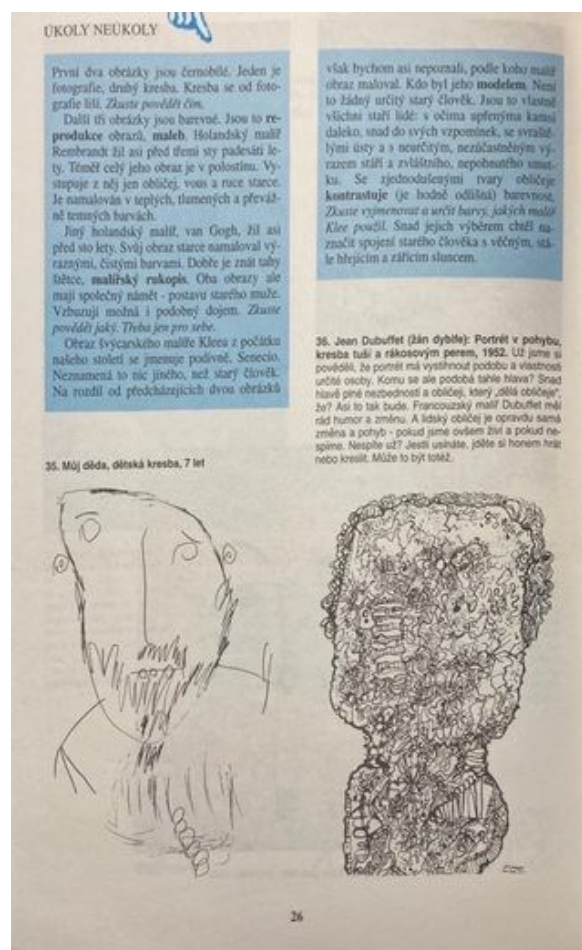
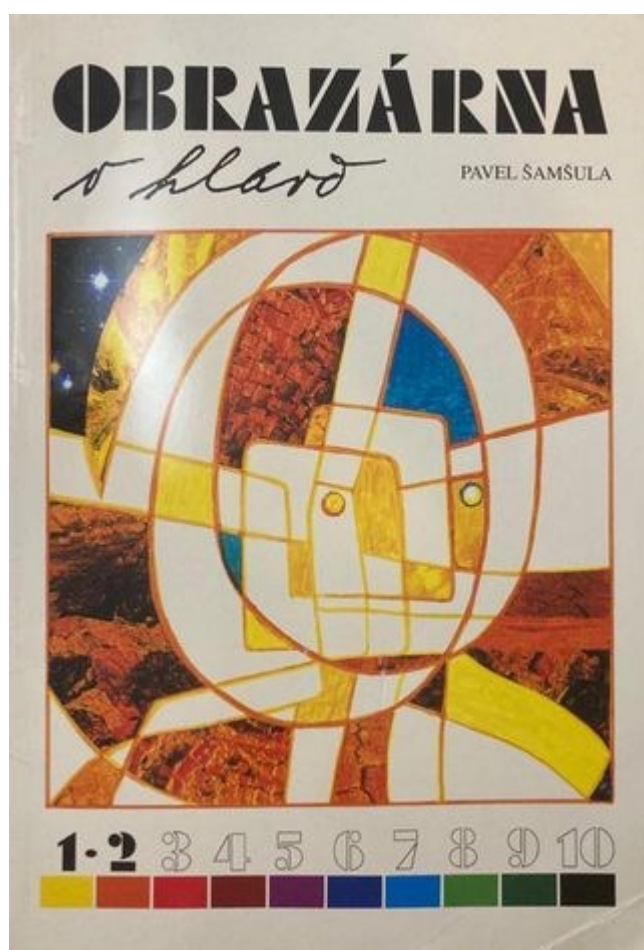
4.5.2 Obrazárna v hlavě

Poslední učebnicí, které se budu věnovat, je *Obrazárna v hlavě* od Pavla Šamšuly. Není sice moc současná, ale i přesto jsem se jí rozhodla zařadit. Najít učebnice nebo pracovní sešity z oborů výtvarná výchova a český jazyk a literatura nebylo jednoduché. Na prvním stupni základní školy se děti učí číst. Používají čítanky, které jsou koncipovány jako obyčejné knihy s různými texty. Co se týče výtvarné výchovy na prvním stupni, osobně jsem se s takovým pracovním sešitem nikdy nesešla. Za účelem nálezu pracovního sešitu nebo učebnice alespoň jednoho z mých oborů jsem hledala na stránkách všech možných vydavatelství a málem jsem nenašla nic.

Obrazárna vyšla v roce 1996 Vydavatelstvím a nakladatelstvím PRÁCE, s. r. o., která chystala ojedinělou edici výtvarných čítanek určených pro základní i střední školy, včetně výtvarných oborů základních uměleckých škol.

Učebnice je rozdělená na dvě části. Část teoretickou, výkladovou a praktickou. Praktickou částí myslím zadání úkolů, která má vymezený větší prostor. Teoretická část plní funkci motivační a informační. Učebnice pracuje převážně s pojmy než s historií a seznamuje žáky s výtvarnými a vizuálními prostředky.

Čítanka obsahuje velmi obrázků a ilustrací, které zachycují realitu dnešního světa. Vizuálně je zpracována jednoduše. Podobá se například „starým dobrým“ učebnicím dějepisu.

Obrázek 22: ukázka čítanky Obrazárna v hlavě, Pavel Šamšula

5 Praktická část

V praktické části se budu věnovat realizaci své autorské knihy. Popíšu svou motivaci a výběr tématu, ke kterému se kniha váže. Představím cílovou skupinu a její cíle.

6 Tvorba autorské knihy

Již od druhého ročníku mého bakalářského studia jsem se rozhodla, že se budu věnovat autorské knize. Zapsala jsem si proto seminář, který se jí věnoval. Vyzkoušela jsem si něm spoustu postupů, které ovlivnily mou dosavadní tvorbu.

Zajímalo mě, zda se dá propojit autorská kniha s galerijní a muzejní edukací. Původně jsem si myslela, že má autorská kniha bude spíše katalogem výstavy. Později jsem přistoupila na návrh mé vedoucí práce doc. PhDr. Marie Fulkové, Ph.D. vytvořit autorskou knihu jako edukační materiál.

Na práci jsem spolupracovala s edukačním oddělením Uměleckoprůmyslového musea v Praze. Pomáhali mi, radili a snažili se mě navést, jak správně postupovat při výrobě edukačního materiálu. V museu jsem si krátce na to plnila své lektorské praxe. Díky edukačnímu oddělení jsem se mohla zúčastnit všemožných komentovaných prohlídek a edukačních programů.

6.1 Výběr tématu

Téma mi bylo přiděleno, jelikož jsem na první konzultaci přišla nepřipravená. Nikdo ještě nedělal edukační materiál na výstavu zaměřenou na sklo. Byla to pro mě obrovská výzva, při které překračuji sama sebe.

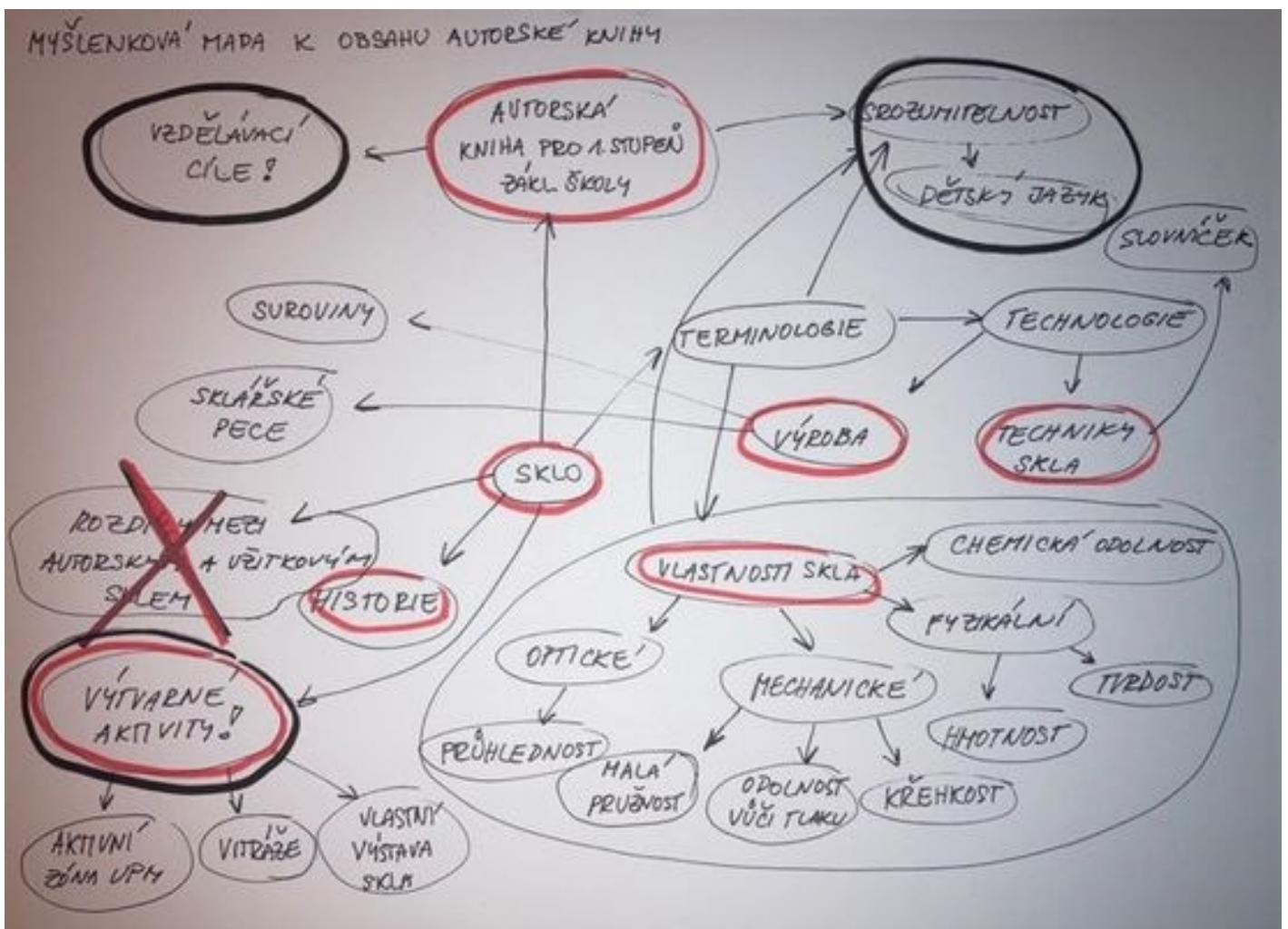
Materiál jsem tvořila pro 1. stupeň základní školy. Jedná se o nejlepší věkovou skupinu, na které si může nezkušený člověk v oblasti tvorby didaktických materiálů vyzkoušet výrobou a následnou realizaci svého vlastního vzdělávacího materiálu.

Původně se mělo jednat o autorskou knihu formátu A⁵, která měl být metodologickým materiálem pro učitele, a jeho součástí měly být pracovní listy pro žáky. K vytvoření metodologického materiálu jsem se ale nedostala, jelikož před jeho vytvořením jsme s museem změnili tento koncept. Výsledkem bude samostatná edukační kniha pro žáky zaměřená na jakoukoli výstavu o skle.

6.2 Proces tvorby

Než jsem začala tvořit první maketu své knihy, vymýšlela jsem název, obsah a strukturu práce. Poté, co jsem poprvé vyšla za výstavou *Plejády skla*, která je stálou expozicí Uměleckoprůmyslového musea, měla jsem již představu o vizuální podobě knihy.

Abych v obsahu na něco nezapomněla, vytvořila jsem si myšlenkovou mapu. Vycházela jsem přitom z výstavy *Plejády skla* a z nastudované literatury o sklářském řemeslu. Vypsala jsem si vše, co mi přišlo důležité zařadit do autorské knihy. Z červeně vyznačených bublin jsem utvořila obsah knihy. Při samotném počátku procesu tvorby jsem do obsahu zařadila také kapitolu o rozdílech mezi autorským a užitkovým sklem. Až později, při výrobě druhé makety, jsem se rozhodla, že kapitolu zcela vynechám. Primárně mě k tomu vedl důvod, že se ony rozdíly budou špatně vysvětlovat. Jelikož vše, co je užitkové, mohlo být kdysi autorské nebo vše, co je autorské, může být k užítku.

Obrázek 23: myšlenková mapa týkající se obsahu autorské knihy

6.3 První návrh

Chvíli před tím, než jsem začala maketu koncipovat a tvořit, jsem byla na konzultaci u Mgr. MgA. Sylvy Francové Ph.D., která se současně stala i mou konzultantkou v oblasti výtvarného zpracování knihy. Konzultovaly jsme spolu různá vymezení pojmu autorské knihy. Paní doktorka mi ukazovala všechny možné autorské knihy, které vlastní a inspirovala mě tím k tvorbě.

Nejdříve jsem řešila vizuální a výtvarné zpracování. Zpětně na tento moment nahlížím jako na chybu. Později jsem měla takový problém, že spolu obsah a vizuální podoba nespolupracovaly.

6.3.1 Obsah knihy

Jak vychází z myšlenkové mapy výše, obsah jsem měla vytvořený jako první. Autorskou knihu jsem pojímala více jako pracovní list.

Pracovní list měl obsahovat praktické i teoretické kapitoly. Na prvních stranách bylo úvodní představení knížky. Takto byly navrženy kapitoly, které jsem později konzultovala s UPM:

AUTORSKÁ KNIHA

Nese název Střípky a bude mít 2 části. Vznikne kniha pro učitele s metodickými texty k aktivitám, které budou součástí pracovního listu pro děti. Obě části budou vyrobeny pro případ, kdy žáci ani jejich učitel nebudou mít možnost výstavu již navštívit. Proto se budu muset zaměřit na to, jak jim zpřístupnit díla, o které se při tvorbě opřu (fotografie exponátů v knize nebo odkaz na titul, ve které je nebo jiná díla mohou dohledat). Část pro učitele budu dělat ve chvíli, až budu mít hotový pracovní list pro děti.

Pracovní list

1. Jak vzniká sklo

Tato kapitola bude teoretická. Chtěla bych sem použít Vaši pomůcku pro pochopení vzniku skla (jak se peče bábovka). Tuto část bych ocitovala.

2. Rozdíly mezi autorským a užitkovým sklem

Tuto kapitolu si také představuji teoretickou. Chtěla bych využít dvoustrany, kde by byla černobílá fotografie a barevně bych vyznačila autorské a užitkové sklo

(př. autorské sklo – modrá barva, užitkové sklo – červená barva). Zároveň bych ráda nejdříve osvětlila tyto pojmy.

Ještě přemyslím nad variantou, že bych to dokreslování do fotografie nechala na nich.

3. Vlastnosti skla

Tahle kapitola by byla teoreticko-praktická. Sem bych chtěla vložit aktivní zónu. Musím ještě vymyslet, jak toho docílit, aby to fungovalo. Napadlo mě, že by v PL byla aktivita vysvětlena a v metodické knize by byly napsané požadavky (například aby si učitel pořídil barevné fólie, nebo aby si děti do školy barevné fólie donesly). Tady by mohla být také aktivity „Udělej si doma vlastní výstavu skla“, na které by děti mohly pozorovat, jaké vlastnosti sklo má. To by se dalo provést i ve školním prostředí. Ještě nad tím uvažuji, není to konečný nápad.

4. Techniky skla

Také teoretická kapitola, v níž budou obrázky či ilustrace různých technik. Mohlo by tam být přirovnání například k foukanému sklu – balónek.

5. Výtvarné aktivity

Praktická kapitola, kde budou všechny možné aktivity reflektující na exponáty. Zatím jich mám vymyšleno málo.

Jednou aktivitou by bylo „Vymysli si vlastní autorské sklo“. Pod tímto názvem by byly nafocené exponáty (tištěné barevně) s naznačenými čarami ke stříhání. Děti by tak mohly využít všech vystřihaných kousků z různých exponátů a mohly by je lepit do předem vyhraněného prostoru. Tato aktivita by byla spíše pro menší děti (např. 1.-3. třída).

Ráda bych využila alobalu, který by mohl skvěle fungovat díky svým vlastnostem, které jsou podobné sklu (tím, že v sobě odráží světlo). Tuto aktivitu mám nejlépe promyšlenou a připravenou. Reaguje na „zahnutá zrcadla“ od Fišara. Děti by si tak vytvořily reliéf, který by zvýraznily právě alobalem. Aktivitu Vám ukážu na konzultacích.

6. Kapitola reflektující

Jde o závěrečnou kapitolu. Hraju si ještě s provedením, a ještě musím vymyslet samotné otázky. Chtěla bych to udělat formou kvízu. Přemýšlela jsem nad zpracováním v aplikaci kahoot.

Později jsem celý obsah konzultovala s edukačním oddělení UPM. Obsah nebyl špatný. Špatně jsem kapitoly seřadila za sebe, tudíž jsem v příštích týdnech obsah upravovala tak, aby dával smysl. První dvě kapitoly byly v pořádku. Bylo mi doporučeno, abych aktivitu „Udělej si doma vlastní výstavu“ zařadila do kapitoly druhé pojednávající o rozdílech mezi autorským a užitkovým sklem. Děti by mohly hledat možnosti různého využití skleněných věcí, které mají doma. Největší problém mi způsobila 5. kapitola. Dlouho mě nenapadaly žádné výtvarné aktivity o skle. K posledním dvěma kapitolám mi bylo doporučeno je zařadit do knihy pro učitele. Obsah jsem nakonec upravila tak, aby dával smysl a byl pro děti přehledný.

1. Jak vzniká sklo
2. Vlastnosti skla
3. Techniky skla
4. Rozdíly mezi autorským a užitkovým sklem

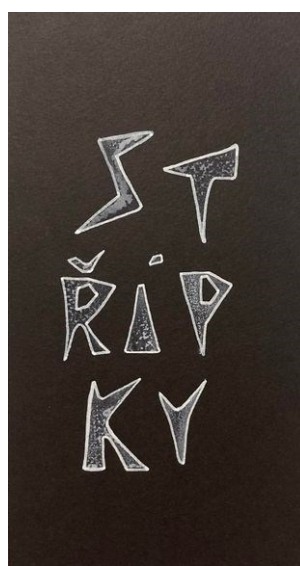
6.3.2 Vizuální řešení knihy

Jak jsem již psala v úvodu praktické části, vizuální řešení knihy jsem vymýšlela jako první. Bylo to chybné rozhodnutí. Později jsem musela začít znovu.

Nejprve jsem zvolila grafické řešení. Tvořila jsem razítka z gumy, do kterých jsem ryla geometrické tvary. Z nich jsem postupně seskládala název Střípky. Také jsem dělala malé trojúhelníky, které jsem tiskla na předsádku. Ta nevyšla podle mých představ, tak jsem nakonec zvolila jiné řešení. Hrála jsem si s fotografiemi předmětů, které jsem v knize popisovala.

Obrázek 24: Titulní strana, razítka z gumy

Obrázek 25: Titulní strana, razítka z gumy, akvarel

6.3.3 Zpětná vazba k příloze č. 1

Má obsahová koncepce byla chybná. U obrázků a převzatých informací mi chyběly konkrétní zdroje. Slovníček sklářských technik byl volně z převzatý z průvodce a z edukačního programu k výstavě *Plejády skla*. Obsahové koncepci i vizuálnímu řešení chyběla má originalita a autorský záměr.

Na konzultacích v Uměleckoprůmyslovém museu jsme se na to více zaměřili. Linoryt v grafickém řešení nebyl šťastným nápadem. Lepší by bylo si hrát s detaily nafocené skla a střepe. Celkově mi chyběl autorský vklad a práce s vtipem. Kniha má vypadat skleněně.

Pokud by dítě dostalo do rukou tento první návrh, nejspíše by ho odradil. Největší problémy jsem měla s textem, jelikož mi nedošlo, na jakou věkovou kategorii mířím. Obecné názvy kapitol by bylo vhodnější přizpůsobit na věk dítěte, použít tzv. dětský jazyk. To platí také u slovníčku sklářských technik. Obsah kniha mít nemusí, ten je primárně pro mě. Je třeba, abych vycházela z metodik.

6.4 Druhý návrh

Začínala jsem od začátku. Znovu jsem si prošla metodiky a jiné edukační materiály. Od známých a přátel jsem si z každé návštěvy odnášela všechno sklo, které měli, abych si ho mohla doma rozbít kladivem na střepe. Byl to časově náročný proces, při kterém jsem se bála, že se poraním.

6.4.1 Obsah knihy

Tentokrát jsem si prostudovala knihy, které se na sklo zaměřují. Také jsem se rozhodla pro konzultaci s někým ze sklářského oboru. Věnoval se mi sklář ze sklárny Moser v Karlových Varech. Ten se mimo svou práci věnuje také besedám. Vysvětlil mi, jaké jsou postupy při výrobě skla, popisoval mi dělení vlastností a odrážel je na příkladem. Když jsem s ním mluvila poprvé, divil se, že z toho dělám autorskou knihu pro děti. Dle jeho slov je sklo těžkým tématem, o kterém by mohl mluvit klidně až 10 hodin.

Ukazovala jsem mu, jak by zhruba kniha mohla vypadat. Radil mi s obsahovou koncepcí. Vyřazoval a upravoval některé kapitoly, které se mu zdály nevhodně navržené. Odstranila jsem po jeho konzultaci kapitolu zaměřenou na rozdíly mezi autorským a užitkovým sklem.

Při konzultaci se mi snažil vše potřebné vysvětlit tak, abych získané informace mohla předat malým dětem. Pokusil se mě naučit na příkladu skla poznat, jakou sklářskou technikou bylo vytvořené. Bylo to fascinující a inspirativní.

Po konzultacích jsem předělala obsah knihy. Při jeho tvorbě jsem vycházela z prostudované odborné literatury, ze zhlédnutých výstav zaměřené na sklo a z konzultací jak muzea, tak pana skláře. Z nového obsahu je patrné, že jsem se snažila aplikovat dětský jazyk tak, aby to děti nalákalo a zajímalo.

Nový obsah knihy:

1. Úvod
2. Skleněná pohádka: příběh zázračného materiálu (historie skla)
3. Sklářská dílna: místo, kde se rodí magické předměty (výroba skla)
4. Skleněný orchestr: aneb umění tvarovat sklo (sklářské techniky)
5. Skleněné tajemství: prozkoumejme, co dělá sklo tak jedinečným (vlastnosti skla)
6. Skleněný ateliér: vytvoř si svůj skleněný poklad (výtvarné aktivity)

6.4.2 Vizuální řešení knihy

Tentokrát jsem pracovala s fotografiemi střepů. Vytvořila jsem si doma z obývacího pokoje provizorní ateliér. Na pracovní plochu jsem si položila velkoformátový bílý papír, na který jsem postupně aranžovala své střepey. Pracovala jsem také s osvětlením. Z každé strany

Obrázek 25: fotografie střepev, detail

jsem měla jednu bílé svítící lampičku, přes kterou jsem pokládala různě barevné fólie. Vznikly tak nádherné fotografie.

K sestavení knihy a k dalším grafickým úpravám jsem používala aplikace Adobe Photoshop a InDesign. V rámci kapitol jsem na stranách vytvářela další geometrické tvary, do kterých jsem fotografie vkládala.

6.4.3 Zpětná vazba k příloze č. 2

Vizuální řešení celé knihy se povedlo. Byl v tom autorský záměr, práce s vtípem a fungovalo to s celou tematickou koncepcí.

Po obsahové stránce kniha stále obsahovala chyby. Na úvodní straně je v levém horním rohu napsáno *Autorská kniha k výstavě*. Měla bych tam mít správně napsáno, ke které výstavě se kniha primárně váže.

Všechny texty byly napsané s chybami. Nejednalo se o chyby pravopisného charakteru. Šlo spíše od odchylky informací, které v nich byly popsány.

Knihy přesto působila daleko lépe než první návrh knihy. Po následujících opravách textu a jeho obsahu by se kniha mohla používat. Děti by se v první řadě seznámily s výstavou *Plejády skla* a odnášely by si základní představu o jedinečném materiálu. S knihou by se dalo pracovat i v rámci jiné skleněné výstavy.

7 Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala tvorbou edukačních materiálů. Díky provedené analýze jsem si uvědomila, jaké jsou fáze při tvorbě takového materiálu. Také jsem se zabývala autorskou knihou a vymezovala jsem si různá pojetí jejího chápání. Na příkladech autorů, které jsem do knihy zařadila, jsem sledovala výtvarné zpracování a autorský záměr. Při pozorování a vyhledávání různých informací jsem sbírala inspiraci, která mě dovedla k současné koncepci mé knihy.

Hlavním cílem práce bylo vytvořit autorskou knihu jako zdroj muzejní edukace. S mírnými odchylkami byl cíl naplněn. Uvědomila jsem si, jak moc je důležité pracovat s rámcovým vzdělávacím programem a s metodikou základního vzdělávání. Naučila jsem se, jak přizpůsobit potřeby autorské edukační knihy potřebám cílové skupiny.

8 Seznam literatury

RENOTIÈRE, Gina, ed. *Fenomén Ateliér papír a kniha: autorské knihy a objekty studentů J.H. Kocmana = The phenomenon of the Paper and Book Atelier: artists' books and objects by J.H. Kocman's students*. Přeložil Matthew SWENEY, přeložil Bob HÝSEK. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, [2016]. ISBN 978-80-88103-18-9.

FULKOVÁ, MARIE et. al: *Galerijní a muzejní edukace 1. Vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v .. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, [2012]-. ISBN 978-80-7101-111-8.*

FULKOVÁ, MARIE et. al: *Galerijní a muzejní edukace 2. Vzdělávací programy Uměleckoprůmyslového musea v Praze a Galerie Rudolfinum v .. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, [2013]-. ISBN 978-80-7101-127-9.*

Metodika II: Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro základní vzdělávání) .. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, [2013]-.

LIŠMANOVÁ, Aneta. *Galerijní a muzejní edukace na prvním stupni ZŠ*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Kitzbergerová, Leonora.

JAGOŠOVÁ, Lucie, Vladimír JŮVA a Lenka MRÁZOVÁ. *Muzejní pedagogika: metodologické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. Kultura a edukace. ISBN 978-80-7315-207-9.

JIROUTOVÁ, Jana. *Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4195-5.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3003-4.

STEJSKALOVÁ SKOUMALOVÁ, Lenka, Jaroslav POLANECKÝ, Klára HULMÁKOVÁ, Milan KRAJÍČEK a Tereza STACHOVÁ. *Sklo ve výtvarné a designérské praxi. 2. rozšířené vydání*. V Praze: České vysoké učení technické, 2019. ISBN 978-80-01-06676-8.

ŠTECHMILEROVÁ, Zdeňka. *Sklo, keramika, plasty: zbožíznalecká příručka*. Praha: Merkur, 1983.

KUSÁ, Milena a Simona KADLÍKOVÁ. *Hravá výtvarná výchova 2: pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ*. Ilustroval Hana VAVŘINOVÁ. Praha: Taktik, 2022. ISBN 978-80-7563-398-9.

GEBELOVÁ-JUNGBAUEROVÁ, Marie. *Hravá čítanka 2: pracovní učebnice pro 2. ročník ZŠ : v souladu s RVP*. Ilustroval Michaela SLEZÁKOVÁ. Praha: Taktik, 2017. ISBN 978-80-7563-059-9.

ŠAMŠULA, Pavel. *Obrazárna v hlavě: [učebnice pro základní školy včetně základních škol s výukou podle vzdělávacího programu obecná škola]*. Praha: Práce, 1996. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-208-0380-7.

9 Seznam internetových zdrojů:

PÍSAŘÍKOVÁ, Jana. Jiří Hynek Kocman: O umělci. Artlist: Centrum pro současné umění Praha [online]. 2016 [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jiri-hynek-kocman-108641/>.

SVOBODOVÁ, Jana. *Autorská kniha – experiment – koncept – kniha jako artefakt – současný knižní projekt* [online]. Hradec Králové, 2017 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ctp32x/>. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce MgA. Petr Hůza.

FORET, Martin. *Mezi literárnem a výtvarnem: komiks jako obrazoslovní amalgám. Česká literatura* [online]. Institute of Czech Literature, of the Academy of Sciences of the Czech Republic, 2010. ISSN 0009-0468.

UPM: *Uměleckoprůmyslové museum v Praze* [online]. Praha [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://www.upm.cz/>

NGP: *Národní galerie Praha* [online]. Praha [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/>

GASK: *Galerie Středočeského kraje* [online]. Kutná Hora [cit. 2023-07-07]. Dostupné z: <https://gask.cz/>

10 Seznam obrázků

1. Vybrané odpovědi na otázku, jakou roli muzejní pedagog zastává a co je jeho pracovní náplní
2. Historické popsání Vesuvu aneb Památník Volného Sdružení Neodvislých výtvarníků slovem a obrazem jednoho oučastníka zaznamenaný pro věčné časy a k výstavě, 1919. 20 listů. Zdroj: Národní muzeum.
3. Nářek pro mě – William Melvin Kelly, 1982–1986
4. Paper-Re-Making Book No: x83x, 2007
5. Cuba v detailech, 2005
6. Nářek pro mě – William Melvin Kelly, 1982–1986
7. Polštářek, objekt, tyl kniha Dětem (F. Hrubín, 1985), 2000
8. Kniha z plastelíny, objekt, plastelína, lepenka, 25 x 20 x 3,5 cm, 2003
9. Bonboniéra, objekt, barevný karton, 3 x 1,5 cm, 20 ks, 2000
10. Krajina papíru, kniha-objekt, řezaný papír, 15 x 30 x 10 cm, 2009
11. Krajina papíru, Kniha-objekt, detail, 2009
12. ukázka pracovního listu Radovy Radovánky, UPM
13. Měsíčná noc (50. léta 19. století), Charlotte Piepenhagen (1821-1902)
14. Návrh projektového dne s přesahem do dalších vzdělávacích oborů, GASK
15. ukázka pracovního listu Romantická krajina, GASK
16. Deska s otisky rukou, 1967, Eva Kmentová
17. ukázka pracovního listu Otisk, GASK
18. ukázka pracovního listu Obrazy krásy a spásy aneb „U mistra řezbáře“, NG
19. ukázka pracovního listu Po stopách svaté Anežky, NG
20. ukázka Hravé čítanky, Taktik
21. ukázka Hravé výtvarné výchovy, Taktik
22. ukázka čítanky Obrazárna v hlavě, Pavel Šamšula
23. myšlenková mapa týkající se obsahu autorské knihy
24. titulní strana, razítka z gumy
25. Titulní strana, razítka z gumy, akvarel
26. fotografie střeptů, detail

11 Seznam příloh

Příloha č. 1: první návrh autorské knihy

Příloha č. 2: druhý návrh autorské knihy